

מגילת אסתר כיד המלך

הפירוש למגילה מבוסס על פירוש הגר"א

עם הוספות כהנה וכהנה

להעיר עיני הלמדנים והפשטנים

ישראל מאיר בן ר' יעקב ספרא ירושלים

הוצאה שלישית פורים תשע"ג

הערות יתקבלו בברכה בטל. 972-(0)52-7177162

Israelsam10@012.net.il

מגילת אסתר כיד המלך פרק א

א וַיְהִי בַיָּמֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וְאִם תִּשְׁאַל הֲרֵי הֵיוּ שְׁנֵי מַלְכִים בְּשֵׁם אַחַשְׁוֵרוֹשׁ¹,
בַּאִיזָה מֶלֶךְ מְדוּבָר? הַתְּשׁוּבָה הִיא: הוּא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַמֶּלֶךְ מֵהַדָּו וְעַד כּוֹשׁ
שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים מְדִינֹת בַּיָּם, וּמֵאַה מְדִינָה בַּיַבֶּשֶׁה. וְאִילוּ אַחַשְׁוֵרוֹשׁ הָרִאשׁוֹן
מֶלֶךְ רַק עַל פָּרֶס וּמְדֵי.

ב בַּיָּמִים הָהֵם, כְּשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַל כֶּסֶף מְלָכוֹתָיו שְׁבַנָּה שֶׁלֹּשׁ
שָׁנִים, חִיקוּי לְכֶסֶף שֶׁלֹּמֶה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשׁוֹשֵׁן הַבֵּיֶרָה.

ג בְּשֶׁנֶת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ, כְּשִׁישֵׁב עַל הַכֶּסֶף שֶׁבְּשׁוֹשֵׁן, עָשָׂה מְשֻׁתָּה לְכָל שְׂרָיו,
הַשָּׂרִים שֶׁל עָרֵי פָּרֶס וּמְדֵי, וְעִבְדָּיו הַמְּשֻׁרְתִים אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ (לְקִמּוֹן פְּסוּק
(י), שֶׁכָּל מִי שֶׁצָּרִיךְ דָּבָר מֵהַמֶּלֶךְ הוּא עַל יָדֵיהֶם. חֵיל הַחֵילוֹת (= הַגְּדוּדִים)
שֶׁל פָּרֶס וּמְדֵי, וְהַפְּרָתְמִים הַנְּסִיכִים מִזְרַע הַמְּלוּכָה שֶׁהֵיוּ רֵאשֵׁי הַחֵילוֹת.
וּמִשָּׂאֵר הַמְּדִינֹת הַזֵּמִין רַק אֶת וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לְפָנָיו, אֶת הַמְּלָכִים שֶׁל
הַמְּדִינֹת שֶׁכָּבֵשׁ, שְׁמָנָה אוֹתָם לְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת, אַחֲרַי שֶׁכָּבֵשׁ אוֹתָם, וְלֹא
אֶת הַחֵילוֹת.

ד בְּהִרְאֹתוֹ שֶׁשׁ מֵאוֹצְרוֹתָיו כָּל יוֹם, מֵתוֹךְ אֶלֶף וּשְׁמוֹנִים אוֹצְרוֹת
שֶׁנִּבְנוּ כְּדָנָצַר טֶמֶן לִיד נְהַר פֶּרַת, וְהַתְּגַלּוֹ לְכוֹרֶשׁ בְּזָכוֹת שְׁצוּה לְבָנוֹת אֶת
בֵּית הַמֶּקְדָּשׁ, וְאַחַשְׁוֵרוֹשׁ יָרַשׁ אוֹתָם. וְאִלוּ הֵן: אֶת עֶשְׂרֵי כְּבוֹד מְלָכוֹתָיו,
וְאֶת יָקָר תְּפָאֶרֶת גְּדוּלָתוֹ. וּבְאוֹתָם יָמִים רַבִּים שֶׁהִרְאָה אֶת הָאוֹצְרוֹת, עֶרֶךְ
מִשְׁתָּה, שֶׁנִּמְשַׁךְ שְׁמוֹנִים וּמֵאֵת יוֹם².

ה וּבְמִלּוֹאֵת הַיָּמִים הָאֵלֶּה, עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשֵׁן הַבֵּיֶרָה,
לְמַגְדוֹל וְעַד קָטוֹן, מְשֻׁתָּה שֶׁבְּעֵת יָמִים. בְּחֶצֶר שֶׁלְּפָנָיו גִּנַּת בֵּיתוֹ הַמֶּלֶךְ, גִּינָה
שֶׁבָּנוּ בְּתוֹכָהּ אֶת בֵּיתוֹ הַמֶּלֶךְ, כְּדֵי לְהַשְׁתַּעֲשַׁע שָׁם.

ו הַבָּדִים שֶׁהֵיוּ לְמִשְׁעֵנֵת לְמִטּוֹת שִׁישְׁבוּ עֲלֵיהֶם, הֵיוּ מִבְּדֵי חוֹר כְּרָפֶס
וְתַכְלֵת. אֲחוּזִים (= קְשׁוּרִים) לְעַמּוּדִים מִסְּבִיב לְמִטּוֹת בְּחִבְלֵי (=)
בְּחִבְלִים) שֶׁל בּוּץ וְאַרְגָּמָן. הַעַמּוּדִים עִמְדוּ עַל (= בְּתוֹךְ) גְּלִילֵי (= גִּלְגָּלִים
שֶׁל) כֶּסֶף. וְעַמּוּדֵי הַמִּטּוֹת הֵיוּ עֲשׂוּיִים מִשֵּׁשׁ (= שֵׁשׁ). הַמִּטּוֹת הֵיוּ
עֲשׂוּיֹת מִזָּהָב וְכֶסֶף. עַל רִצְפָּת, הַרְצַפָּה עֲשׂוּיָה מֵאַרְבַּעַה סוּגֵי אַבְנִים
טוֹבוֹת, בְּהֵט וְשֵׁשׁ וְדָר וְסִחְרָת.

ז וְהִשְׁקוֹת בְּכָלֵי זָהָב, וְכָלִים מְכָלִים שׁוֹנִים, כּוֹס שֶׁשְׁתּוֹ מִמֶּנּוּ פֶּעַם אַחַת,
לֹא שְׁתּוֹ מִמֶּנּוּ עוֹד הַפֶּעַם. וַיִּין מְלָכוֹת, יִין יָקָר שֶׁרַק מַלְכִים שׁוֹתִים, רַב (=)

¹ בתחילה היתה שלשלת מלוכה במדי. אחרי שלשלת המלוכה של מדי, התחילה שלשלת
מלוכה של מלכי מדי ופרס, והם היו ארבעה: דרויש הראשון, כורש, אחשורוש, ודריוש האחרון
בן אחשורוש ואסתר. אביו של דרויש הראשון היה אחשורוש, שמלך על מדי.

² מאה שמונים כפול שש אוצרות כל יום, שוה לאלף שמונים אוצרות.

מגילת אסתר כיד המלך פרק א

הרבה) כִּיד הַמֶּלֶךְ, כמו שנותנים למלך הרבה סוגי יינות, שיבחר לו מה שרוצה, כך נתנו לכל אחד.

ח וְהִשְׁתַּיְתָה כִּדְת כַּמְנַהֵג כֹּל אֶחָד. אֵין אֵינְס, אֵין הַכֹּרַח לַשְׁתוֹת. כִּי כֹן יִסָּד (= צוה) הַמֶּלֶךְ, עַל כָּל רַב שְׂרֵי הַסְּעוּדָה שֶׁבְּבֵיתוֹ, לַעֲשׂוֹת כְּרָצוֹן אֵישׁ וְאֵישׁ.

ט גַּם וְשִׁתִּי הַמֶּלֶכָה עֲשֵׂתָה מִשְׁתָּה נְשִׁים בֵּית הַמְּלָכוֹת אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ, בְּבֵית הַמִּיּוּחַד לַמֶּלֶךְ לַבְּדוֹ, שֶׁאֵין אַחַר נַכְנַס בּוֹ³.

י בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ בֵּינּוּ אָמַר לְמַהוּמָן בְּזָתָא חֲרַבּוֹנָא בְּגִתָּא וְאַבְגָּתָא זֶתֶר וְכַרְכַּס שְׁבַעַת הַסְּרִיסִים הַמְּשַׁרְתִּים אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ, שְׁכַל מִי שְׁצָרִיךְ דְּבַר מֵהַמֶּלֶךְ הוּא עַל יְדֵיהֶם.

יא לְהִבִּיא אֶת וְשִׁתִּי, הָאִשָּׁה הַפְּשׁוּטָה, שֶׁרַק אַח"כּ בּוֹזְכוֹת שֶׁנִּשְׁאָת לּוֹ, הִיא הַמֶּלֶכָה הַחֲשׁוּבָה, לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכַתֵּר מְלָכוֹת, לְהִרְאוֹת הָעַמִּים קוֹדֵם, שֶׁהֵם יוֹשְׁבִים סָמוּךְ לַפֶּתַח, וְאַח"כּ וְהַשְּׂרִים שִׁיּוֹשְׁבִים אֶצֶל הַמֶּלֶךְ. אֶת יָפִיָּהּ, כִּי טוֹבֵת מְרָאָה הִיא

יב וְתִמְאֵן בְּטַעֲנָה, שֶׁהִיא כֹּבֵר מְלִידָה הַמֶּלֶכָה וְשִׁתִּי, בַּת מַלְכִים, בַּת בַּלְשַׁאֲצַר בֶּן בְּנוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בַּבֶּל⁴, וְלֹכֵן לֹא מוֹכֵנָה לְבּוֹא בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּיַד הַסְּרִיסִים, שֶׁהֵם שְׂרִים פְּחוּתִים בְּשִׁבִילָה. וַיִּקְצַף הַמֶּלֶךְ מְאֹד כִּלְפֵי חוּץ, עַל מַה שֶׁלֹּא בָּאָה. וְחִמְתּוֹ בְּעֵרָה בּוֹ מִבְּפָנִים, עַל מַה שֶׁלֹּא שֶׁלֹּא שֶׁלֹּא חִמְתּוֹ בְּעֵרָה בּוֹ מִבְּפָנִים. וְהִיטָה לְשׂוֹמֵר הַסּוּסִים שֶׁל אָבִי.

יג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְחַכְמֵים (= שְׁבַעַת הַשְּׂרִים יוֹדַע דַּת וְדִין שֶׁבַהמִשְׁדָּ) יִדְעִי הָעֲתִים, שִׁיּוֹדַעִים לְדוֹן לְפִי הַזְּמִנִּים, לְפַעֲמִים לְפִי הַדַּת וְדִין, וּלְפַעֲמִים מְקִילִים בְּהוֹרָאת שְׁעָה, לְמֶלֶךְ אוֹ לְאָדָם גָּדוֹל. וּמְדוּעַ אַחֲשׁוּרוּשׁ לֹא שֶׁפֶט אוֹתָהּ בְּעַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁהִיא נְהוּגָה, שֶׁכַּשְׁמֶלֶךְ רוֹצֵה לְשִׁפּוֹט אֵיזָה דִין, הַרְשׁוֹת בִּידוֹ. כִּי כֹן דְּבַר הַמֶּלֶךְ שֶׁהַחֹק הוּא שֶׁמִּשְׁפֶּט הַנּוֹגַע אִישִׁית לְמֶלֶךְ, מוֹבָא רַק לְפָנֵי כָּל הַחַכְמִים יִדְעִי דָת (= חֹקֵי הַמֶּלֶךְ), וְדִין (אֵיךְ לְדוֹן אֶת הַדִּין).

³ "ז"ל הגר"א: "שיש למלך שני חדרים, אחד שהוא יושב בו, ואחד שאינו מיוחד אלא למלך, ואין אחר נכנס בו. והיא עשתה משתה בתוך הבית אשר מיוחד ל' למלך אחשורוש'. ומראה לנו הכתוב, שלפני שבר גאון".

⁴ "וי"א בנו של נבוכדנצר מלך בבל, שהחריב את בית המקדש הראשון. אחריו מלכו השלשלת של מלכי פרס ומדי.

מגילת אסתר כיד המלך פרק א

יד והקרב אליו, כרשנא שתר אדמתא תרשיש מרס מרסנא ממוכן, שבעת שרי פרס ומדי, ראוי פני המלך, הישבים ראשנה במלכות⁵.

טו וכיון שאחשורוש רצה להציל את ושתי, הוא טען: כדת מה לעשות במלכה ושתי שהיא בת מלכים, על אשר לא עשתה את מאמר המלך אחשורוש שקרה לה לבא ביד הסריסים, שהם שרים פחותים בשביל המלכה, ולא מדובר במקרה חמור, שלא באה, ע"י קריאת אחשורוש בעצמו.

ממוכן (= המן) ידע, שאם השרים ידונו את ושתי, הם יחניפו למלך, ותצא זכאית בדין. ואם המלך ידון אותה היא תצא חייבת בדין, כיון שאחשורוש מפחד לדון לפני השרים דין מעות⁶. וכיון שממוכן נשא אשה גדולה ממנו מהפרסים, והיא דברה כלשונה, ורצה שתדבר כלשונו, רצה להרוג את ושתי, כדי להכניע את הנשים, שידברו כלשון בעליהם. לכן נסה לשכנע את המלך והשרים, שהדין של ושתי לא נוגע למלך, אלא לכולם, ולכן הוא יכול לדון אותה.

טז ויאמר מומכן [ממוכן] לפני המלך והשרים, שתי טענות. טענה ראשונה: (פסוקים טז-יח) לא על המלך לבדו עושה ושתי המלכה שכל יחוסה משום שהיא המלכה שלך. פי (= אלא) א. על כל השרים שנמצאים כאן. ב. ועל כל העמים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש, שישמעו מה קרה כאן. וא"כ מקרה זה לא נוגע למלך, אלא לכולם, ולכן מותר למלך לדון בו.

יז איך זה נוגע לעמים: פי יצא (= יתפרסם) דבר המלכה על כל הנשים להבזות בעליהן בעיניהן כשיבואו הביתה. באמרם כשיספרו בבית: המלך אחשורוש אמר להביא את ושתי המלכה לפניו ולא באה, ולכן גם אנו לא חייבות לשמוע בקול בעלינו.

יח ואיך זה נוגע לשרים: והיום הזה תאמרנה שרות פרס ומדי לבעליהם השרים כשיחזרו הביתה, אשר שמעו את דבר המלכה, את מה שמעו מהמלכה כשאמרה לסריסים ללחוש לאחשורוש: 'אתה היית שומר

⁵ היו שני סוגי שרים, א. 'שבעת הסריסים המשרתים את פני המלך אחשורוש', שכל מי שצריך דבר מהמלך, נגש אליהם, והם מגישים את הבקשה לראות את המלך, והם שלוחים מהמלך להביא אנשים לפניו, כמו שנשלחו להביא את ושתי. ב. שבעה שרים חשובים יותר מהראשונים: 'שבעת שרי פרס ומדי ראוי פני המלך הישבים ראשנה במלכות, שהם הידועי דת ודין'. והם היו שופטים, וידעו את כל חוקי המלך (= דת), וידעו איך לדון (= דין).

⁶ "ז"ל הגר"א: "והיה רצונו (של המן) שישפוט אותה המלך בעצמו, ולא יהיה יכול למחול לה, כי יתירא מן השרים". ובפסוק י"א כותב הגר"א: "אך שהוא לא היה יכול להציל אותה, מפני שהיה מתירא מן העם שלא ימרדו בו". וצ"ע מדוע.

מגילת אסתר כיד המלך פרק א

הסוסים של אבי'. לכל שְׂרֵי הַמֶּלֶךְ שלא ידעו מה ששלחה לו⁷, וכִּדִי להעניש על הַבְּזִיּוֹן ששלחה לבזותו. וְקִצֹּף, מה שלא שמעה למלך לבא לפניו.

יט טענה שניה: (פסוקים יט-כ) גם אם נאמר שדין זה נוגע למלך, אעפ"כ החוק הזה שדבר הנוגע למלך לא יכול לדון בעצמו מוריד מכבוד המלכות, ולכן אם על המֶלֶךְ טוב יתחדשו שתי תקנות: א. יֵצֵא דְבַר מַלְכוּת מִלְפָּנָיו גם דין שנוגע למלך בעצמו יצא מלפניו, שיוכל לשפוט בעצמו. ויִכְתֹּב בְּדִתִי (בחוקי) פָּרַס וּמְדֵי וְלֹא יַעֲבֹר (את הנ"ל). ב. כדי לגדל עוד את כבוד המלכות, יתקנו שמלכה שלא שומעת בקול המלך, לא יתנו לה אפשרות לבקש סליחה. ולכן אֲשֶׁר לֹא תָבוֹא וְשָׁתִי לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁרוּשׁ, אפילו אם ושתי תרצה עכשיו לבוא לפני המלך לא יתנו לה⁸. ומלכותה יִתֵּן הַמֶּלֶךְ לְרַעוּתָהּ מִיּוֹחֶסֶת כְּמוֹתֶיהָ. הַטּוֹבָה מִמֶּנָּה, ויפה יותר ממנה.

כ ונשמע פתגם המֶלֶךְ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּכָל מַלְכוּתוֹ שִׁיכּוֹל לִשְׁפוֹט בַּעֲצָמוֹ מֵהַ שְׁפוֹט לֹו. כִּי רַבָּה הִיא, וְזֶה דָבָר גְּדוֹל, שִׁיפְחָדוּ מֵהַמֶּלֶךְ. וְכָל הַנְּשִׁים יִתְּנוּ יָקָר לְבַעֲלֵיהֶן, ע"י שיראו שלא ויתר לושתתי, ולא נתן לה רשות לבא לפניו. לְמַגְדוֹל וְעַד קֶטָן, בֵּין אִם הַבַּעַל גְּדוֹל מֵאִשְׁתּוֹ, בֵּין אִם הַבַּעַל קָטָן מֵאִשְׁתּוֹ⁹.

⁷ הגר"א כותב שרק נשות השרים שישבו ליד ושתי בשעה שאמרה לסריסים ללחוש לאחשורוש 'אתה היית שומר הסוסים של אבי', ידעו מזה, ואלו השרים אע"פ שישבו ליד המלך, לא ידעו מה שושתי שלחה למלך, כיון שלחשו לו בשקט. וצ"ע: א"כ איך המן ידע מזה. ונראה: שהרי היו כאן כמה ניסים, א. הגר"א כותב (בפסוק טז) שהקב"ה סבב שהמן נשא אשה גדולה ממנו מהפרסים, והיא דברה כלשונה, ורצה שתדבר כלשונה, ולכן יעץ עצה זו. ב. בהמשך על הפסוק "וַיִּטֵּב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים", כותב הגר"א: "הודיע לנו בזה הכתוב שהקב"ה מהפך לבו של אדם, שהמלך הוטב בעיניו להרוג אותה אף שלא היה רצונו. ובעיני השרים, אף שזה רע להם, כי המלך ישפוט בעצמו אפילו מה שנוגע בו, ויעשה הכל כרצונו, ונוטל מהם ממשלתם שהיא בידם, אעפ"כ הוטב בעיניהם". ולפי זה, יש כאן עוד נס, שרק המן שמע מה שהסריסים לחשו לאחשורוש וכל השרים לא שמעו.

ולפי כל זה נראה ליישב דקדוק בפסוק יד: "וְהִקְרַב אֵלָיו כְּרִשְׁנָא שְׁתֵּר אֲדָמְתָא תְרִשִׁישׁ מְרִס מְרִסָּא מְמוּכָן שְׁבַעַת שְׂרֵי פָרַס וּמְדֵי רֵאִי פְנֵי הַמֶּלֶךְ הַיִּשְׁבִּים רֵאשְׁנָה בַּמְּלָכוֹת". מקשה היוסף לקח, (לר' אליעזר אשכנזי) מדוע כתוב והקרוב אליו", אלו מילים מיותרות, מה זה משנה מי הקרוב, ומי הרחוק? ולפי זה מיושב, שהפסוק בא להגדיל את הנס, הפסוק כותב שהשר שישב הקרוב ביותר למלך היה כרשנא, ואחריו שתר וכו', וממוכן ישב אחרון, ואעפ"כ הוא שמע מה שהסריסים לחשו למלך, אע"פ שהשרים האחרים לא שמעו.

⁸ הגר"א מבאר: שמטרת המן היתה, שיהיה זכות לבעלים להעניש את נשיהם שלא ישמעו בקולם, שלא יבואו יותר לביתם. ועי"כ הן תפחדנה מהם.

⁹ כמו במקרה שלנו, שושתי היתה מיוחסת יותר מאחשורוש, כיון שהיתה בת מלכים. וכמו במקרה של המן, שאשתו היתה גדולה ממנו.

מגילת אסתר כיד המלך פרק א

כא והקב"ה הפך את לבם: ויִיטב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ לַהֲרוֹג אֶת וְשֵׁתִי אֶע"פ שֶׁלֹּא רָצָה. וְהַשָּׂרִים שֶׁהַמֶּלֶךְ יִשְׁפּוֹט מֵה שֶׁנּוֹגַע לוֹ, אֶע"פ שֶׁלֹּקַח מִסִּמְכוֹתָם. וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ כְּדָבָר מְמוּכָן. (הַקִּב"ה סָבַב כָּל זֶה, כְּדֵי שֶׁאֲחִישׁוּרוֹשׁ יוּכַל לְדוֹן אֶת הַמֶּן, וְלִתְלוֹת אוֹתוֹ, אֶע"פ שֶׁהַדָּבָר נֹגַע לוֹ, בְּלֹא לְשֹׂאֵל אֶת הַשָּׂרִים, שֶׁאוּלַי הָיוּ מְקִילִים בְּעוֹנָשׁוֹ)

כב וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ, אֶל מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ, וְאֶל עַם וְעַם כְּלִשׁוֹנוֹ¹⁰, לְהֵיטֵב כָּל אִישׁ שְׂרָר בְּבֵיתוֹ, וּמְדַבֵּר כְּלִשׁוֹן עַמּוֹ¹¹.

¹⁰ כותב הגר"א: כשסנחריב הגלה את האומות ממקום למקום, הוא הגלה רק את העם, אבל את השלטון והשרים השאיר במקומם. השלטון לא הקפיד שהעם החדש ידבר בשפתו. לדוגמא: יהודים שהגיעו לפרס יכלו לדבר לשון הקודש. אבל השלטון הקפיד שיכתבו בלשון פרסית, דהיינו שיכתבו את לשונם לשון הקודש באותיות פרסיות. אבל אנשי השלטון עצמו, כתבו כרגיל, פרסית באותיות פרסיות.

ולכן לכל מדינה נשלחה שני סוגי ספרים. לשלטון נשלחו ספרים בשפתם, וזהו "מדינה ומדינה ככתבה", איך שהיו רגילים לכתוב, לשון פרסי, באותיות פרסיות. ו"עם ועם כלשונו", ולעם, הספרים נכתבו באותיות פרסיות, ובלשון שהם מדברים.

¹¹ **צ"ע:** מדוע כתבו בספרים "ומדבר כלשון עמו", הרי מטרת המן היא כדי ש"יכל הנשים יתנו יקר לבעליהן למגדול ועד קטן", וא"כ שיכתבו רק "להיות כל איש שרר בביתו", וזה גם כולל "מדבר בלשון עמו", כמו שזה כולל כל שררה של איש על אשתו.

ונראה: כיון שממוכן נשא אשה גדולה ממנו מהפרסים, והיא דברה כלשונו, ורצה שתדבר כלשונו, רצה להרוג את ושת, כדי להכניע את הנשים, שידברו כלשון בעליהם, כמו שכותב הגר"א (בשם המדרש). וכיון שהמן היה בעל העצה, כנראה הוא גם קבע מה שיכתבו בספרים, לכן הוא כתב "ומדבר כלשון עמו", כיון שזו היתה עיקר כוונתו.

וא"ת: מדוע היה אכפת להמן כ"כ שבני ביתו ידברו בשפתו ולא בשפת אשתו, עד שהוא ראה לנכון להדגיש את זה בספרים? וי"ל: ידוע שהלשון היא חלק מזהות האדם, ונותנת לו שייכות לדוברי אותה לשון. הדובר אנגלית מרגיש שהוא חלק מהעם האנגלי, הדובר לשון הקודש מרגיש שהוא חלק מהעם היהודי. לכן המן רצה כ"כ שבניו ידברו בשפתו, ולא בפרסית כאשתו, כדי שירגישו שהם שייכים לעם שלו, ולא לעם של אשתו.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ב

א אחר הדברים האלה, כִּשְׁדָּה חַמַּת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ, זָכַר אֶת וְשֵׁתִי, וְאֶת אֲשֶׁר עָשִׂתָהּ, אֵת מֵה שֶׁעָשִׂתָה לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיְתָה מִפְּשִׁיטָה אוֹתָם עֲרוֹמוֹת, וְעוֹשֶׂה בָהֶם מְלָאכָה בַשַּׁבָּת. וְאֶת אֲשֶׁר נִגְזַר עָלֶיךָ, בְּיַד שָׁמַיִם מִדָּה כִּנְגַד מֵה, שֶׁתִּמּוֹת בְּגַלְל שֶׁסִּירְבָה לְבֹא עֲרוֹמָה לְפָנַי אַחֲשֵׁרוּשׁ¹².

ב וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁרָתָיו יִבְקָשׁוּ לַמֶּלֶךְ מִכָּל עִיר, אֵת כָּל הַנְּעָרוֹת וְלֹא זָקְנוֹת. בְּתוֹלוֹת וְלֹא בְעוֹלוֹת. טוֹבוֹת מִרְאָה, הַיְפוֹת בְּיוֹתֵר. מֵה שֶׁחֹשֵׁב זֶה הַיּוֹפִי, וְלֹא חֹשֵׁב שֶׁתִּהְיֶה מִיּוֹחֶסֶת. וְלֹא כִּמוֹ שֶׁאָמַר הַמֶּן (א יט), שֶׁהַיְחוּס חֹשֵׁב.

ג וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים בְּכָל מְדִינוֹת מְלָכוֹתָיו, וַיִּקְבְּצוּ מִכָּל הַנְּעָרוֹת, אֵת כָּל נַעֲרָה בְּתוֹלָה טוֹבַת מִרְאָה, אֵת הַנְּעָרָה הַיְפָה בְּיוֹתֵר שֶׁבְכָל מְדִינָה, כַּךְ שֶׁבַס"ה יִהְיוּ קַכ"ז נְעָרוֹת. אֶל שׁוֹשֵׁן הַבֵּיכָרָה אֶל בֵּית הַנָּשִׁים, אֶל יַד הַגָּא סָרִיס הַמֶּלֶךְ שֶׁמֵּר הַנָּשִׁים, וְנִתְּנוֹן תְּמָרוּקִיָּהוּן, אֵת הָאֵיפּוֹר כּוֹלֵם יִקְבְּלוּ בַשּׁוּה מִבֵּית הַמֶּלֶךְ, וְלֹא יִבְיֹאוּ אֹתָם, כַּדִּי שֶׁאֲחַת לֹא תִרְאֶה יְפָה יוֹתֵר מִחֲבֵרְתָהּ, בְּגַלְל רִיבּוּי הָאֵיפּוֹר.

ד וְהַנְּעָרָה אֲשֶׁר תִּיטֵב בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ תַּחַת וְשֵׁתִי. וַיִּיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ, שֶׁמִּסְפִּיק יוֹפִי, וְלֹא חֹשֵׁב הַיְחוּס. וְהִיָּה מֵאֵת ה', כִּיוֹן שֶׁאֲסַתֵּר לֹא הַגִּידָה יְחוּסָהּ. וַיַּעַשׂ כֵּן.

ה אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשֵׁן הַבֵּיכָרָה, וְשֵׁמוֹ מְרְדֳכִי בֶן יֶאֱזִיר בֶּן שִׁמְעִי בֶן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי.

ו אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַיִם, עִם הַגְּלָה אֲשֶׁר הִגְלָתָהּ, עִם יְכַנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה, אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל.

ז וַיְהִי אִמֵּן אֶת הַדָּסָה, שֶׁמֵּה הָאֲמֵתִי הַדָּסָה. הִיא אֲסַתֵּר הָאוֹמוֹת קוֹרִים לָהּ אֲסַתֵּר, שֶׁהִיְתָה יְפָה כַּסִּיָּהוּרָא (= לְבָנָה). וּמְרַדְכִי לְקַחָהּ כִּיוֹן: א. הִיא הִיְתָה בֵּת דָּדוּ. ב. כִּי אֵין לָהּ אָב וְאִם, וְלֹא הִיָּה מִי שִׁיטְפֵל בָּהּ. ג. מְרַדְכִי הַבֵּן שֶׁהִיא תִּהְיֶה צְדָקָת כִּיוֹן שֶׁוְהַנְּעָרָה יִפְתַּח תֵּאֲרַר בַּחִיתוּךְ אַבְרָם, שֶׁמִּרְאָה עַל שְׁלִימּוֹת בַּחִיצוֹנִיּוֹת, עֲשִׂיַת מְצוּוֹת. וְטוֹבַת מִרְאָה יִפְתַּח תּוֹאֵר,

¹² **מסתבר לומר**, שאין הכוונה שאחשורוש היה כזה ירא שמים, שזכר את מה שושתי עשתה, ושלקן היא קבלה עונש על זה. אלא חז"ל דורשים מיתור הפסוק שהיה מספיק לכתוב "זכר את ושתי ואת אשר נגזר עליה", ולמה כתוב גם "ואת אשר עשתה", אלא זה בא לומר שכמו שעשתה כך נגזר עליה, מדה כנגד מדה, אבל לא שזה מה שהעסיק את אחשורוש.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ב

שמראה על שלימות בפנימיות, מידות טובות¹³. ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת.

ח היו כמה שלבים עד שאסתר הנערה היפה ביותר בשושן, הגיעה לבית המלך. א. ויהי בהשמע דבר המלך לקבץ את הנערות, אסתר התחבאה. ב. שלוחי המלך ידעו שאסתר היא הנערה היפה ביותר בשושן¹⁴, וכיון שלא הגיעה, ודתו, המלך גזר, שמי שיש לו נערה ולא יביאה יומת. ואעפ"כ מרדכי לא הביאה. ג. ורק אחרי שובהקבץ נערות רבות אל שושן הבירה, שנקבצו כל הנערות מכל המדינות אל יד הגי בשושן, לא היתה למרדכי ברירה, וגלה היכן אסתר¹⁵. ותלקח אסתר בעל כרחה אל בית המלך אל יד הגי שמר הנשים.

ט ותיטב הנערה בעיניו ביופי חיצוני ותשא חסד לפניו במידות טובות, פנימיות. ויבהל את תמרוקיה ואת מנותה לתת לה, נתן לה את הכל במהירות, כיון שהבין שהיא תהיה המלכה. ואת שבע הנערות הראיות לתת לה, שנותנים למלכה מבית המלך, כיון שהבין שהיא תהיה המלכה. וישנה ואת נערותיה לטוב, לבית הטוב ביותר מכל בית הנשים.

¹³ צ"ע: הרי יש הרבה נשים יפות במראה ובחיתוך אברים, ולא צדיקות, והפוך יש נשים לא יפות ומעשיהן יפים מאד.

¹⁴ צ"ע: איך השלוחים ידעו, שאסתר היא הנערה היפה ביותר בשושן, וחיכו לה שתבא. וי"ל: שאצל הגויים או להבדיל יהודים שאינם שומרים תורה ומצות, רוב זמניהם עסוקים ל"ע, במחשבות על נשים, ולדעת מי האשה היפה ביותר בעיר.

¹⁵ צ"ע: למה הפסוק מזכיר שרק אחרי שובהקבץ נערות רבות אל שושן הבירה, שנקבצו כל הנערות מכל המדינות אל יד הגי בשושן, לא היתה למרדכי ברירה, וגלה היכן אסתר. מה נ"מ בזה. מה שצריך להשמיע הוא, המסירות נפש של מרדכי, שרק עד שהמלך גזר שמי שיש לו נערה ולא יביאה יומת, מרדכי הביאה. אבל מה צריך להשמיע עוד. ועוד: בפשטות כוונת הגר"א שנקבצו הק"ז נערות (שבפסוק ג) מכל המדינות לשושן הבירה. וכיון שסיפור זה היה בשנת שלש למלכו, ובפשטות הנערות באו יום אחרי יום למלך, תהליך שלקח חצי שנה, נגמרו כולם, וא"כ איך זה שאסתר נלקחה רק בשנת שבע למלכותו. ואפילו אם נאמר שהם באו רק שניים בשבוע, ג"כ לא צריך לחכות ארבע שנים.

הגר"א כותב בפסוק טז) "ותלקח אסתר המלך אחשורוש בחודש השביעי – ומראה לנו בזה, שהיתה אסתר מסתירה עצמה שלש שנים, כי בשנת שלש היה המשתה ואז נהרגה ושתי, והיא לא באה עד שנת שבע למלכותו, ע"כ נטלו אותה בשנת שש, וי"ב חודש היתה מתקשטת". וצ"ע בכל זה. (מקור הגר"א מסדר עולם רבה כט)

מגילת אסתר כיד המלך פרק ב

י לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה¹⁶ כי מרדכי צנה עליה אשר לא תגיד. כיון שהחביאה עצמה, ולא הלכה עד שהכריחו אותה, מרדכי ירא שיהרגו אותה ואת עמה, כי יאמרו שאין רצונם להתחתן במלך¹⁷.

יא ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים, לדעת את שלום אסתר, שדאג שמא תחלה מחמת הצער שאולי תינתן לאחשורוש. ומה יעשה בה, פחד שמא יהרגו אתה כיון שהחביאה את עצמה, ולא רצתה לבא למלך.

יב ובהגיע תר נערה ונערה לבוא אל המלך אחשורוש, מקץ היות לה כדת הנשים שנים עשר חדש, כי כן ימלאו ימי מרוקיהן. ששה חדשים בשמן המר, וששה חדשים בבשמים, ובתמרוקי הנשים.

יג ובזה הנערה באה אל המלך. את כל אשר תאמר, ינתן לה לבוא עמה מבית הנשים עד בית המלך.

יד בערב היא באה, ובבקר היא שבה, אל בית הנשים שני, אל יד שעשגוז סריס המלך שמר הפילגשים, כי אותה שנבעלה למלך אסורה לכולם. לא תבוא עוד אל המלך, כי אם חפץ בה המלך ונקראה בשם.

טו ובהגיע תר אסתר בת אביחיל דד מרדכי, אשר לקח לו לבת, לבוא אל המלך, לא בקשה דבר, כיון שלא רצתה לבא למלך, והכל היה באונס. כי אם את אשר יאמר הגי סריס המלך שמר הנשים. ותהי אסתר נשאת חן יופי חיצוני, בעיני כל ראייה. אע"פ שמגודל צערה נעשתה ירקרוקת, הקב"ה נתן לה חן, כדי להציל את עם ישראל.

טז ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת בשנת שבע למלכותו.

יז ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים שהיו לו כבר. ותשא חן יופי חיצוני, וחסד יופי פנימי, לפניו, מכל הבתולות. וישם כתר מלכות בראשה מיד, ולא המתין שמא ימצא נאה ממנה, כי חשב שאין נאה ממנה. וימליכה תחת ושתוי.

¹⁶ תרגום שני: אסתר אמרה, שאביה ואמא מתו כשהיתה קטנה, ולא זוכרת מאיזה עם היו.
¹⁷ צ"ע: מדוע השלוחים לא בררו מי אסתר, לאיזה עם היא שייכת. בשלמא מרדכי אע"פ שהיה אדם חשוב, וידעו שהיא יהודי, טען מצאתי ילדה קטנה בשוק, בלא אב ואם, ורחמתי עליה וגדלתי אותה, ואני לא יודע מאיזה עם היא. אבל השלוחים יכלו בקלות לשלוח בלשים, ולהתחפש לכל סוגי העמים שהיו בשושן, ולברר לאיזה עם היא שייכת.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ב

יח (פסוקים יח-יט, הקדמה לפסוק כ), אע"פ שויעש המלך משתה גדול, משתה שהיה חשוב לו באיכותו יותר מהמשתה הראשון, לכול שריו ועבדיו. את משתה אסתר, וקרא לו משתה אסתר, לפי שאסתר היתה חשובה בעיניו. והנחה לכל למדינות עשה, כיון שלא ידע מאיזה עם היא. ויתן משאת כיד המלך, מתנות גדולות כדרך שמלך נותן.

יט ואע"פ שובהקבץ בתולות שנית, שקבצו את כל הבתולות הנשארות לשלוח אותם הביתה. ואע"פ שומרדכי ישב בשער המלך, שהמלך נתן לו גדולה, שיהיה יושב בשער המלך, בין שרי המלך.

כ אחרי כל הנ"ל שאין חשש שאחשורוש יקח אשה אחרת, ואין חשש שיהרגו אותה, אעפ"כ אין אסתר מנודת מולדתה ואת עמה כאשר צנה עליה מרדכי. ואת מאמר מרדכי אסתר עשה כאשר היתה באמנה אתו. הפסוק מודיע לנו את גודל צדקת אסתר, שאע"פ שבטל החשש שיהרגו אותה, היא שמרה על ציווי מרדכי¹⁸.

כא בימים ההם, ומרדכי ישב בשער המלך, קצף בגתו ותירש שני סריסי המלך משמרי הסף, ויבקשו לשלח יד במלך אחשורוש.

כב ויודע הדבר למרדכי, ויגד לאסתר המלכה, ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. מרדכי ואסתר הודיעו למלך, ולא הניחו למלך למות, כיון שהבינו שאם הקב"ה מגלגל דבר זה על ידם, יצא מזה נס.

כג ויבקש הדבר וימצא, ויתלו שניהם על עץ. ויכתב בספר דברי הימים לפני המלך. { ס }

¹⁸ צ"ע: מדוע מרדכי התעקש שלא תגיד את עמה, אחרי שאין חשש שיהרגו אותה ואת עמה. וי"ל: שמרדכי הבין שאם ההשגחה סיבבה שאחשורוש לקח את אסתר, אע"פ שלא יודע את עמה, ולא חשש שיאמרו אסופית לקח מן השוק, כנראה יש סיבה לכך, שצריך להסתיר את עמה. ובאמת עי"כ היה תשועה לעם ישראל, כיון שאם היתה מגלה את עמה, המן היה מפחד לגזור על היהודים מה שגזר, ועם ישראל לא היה חוזר בתשובה מאהבה. ואע"פ שהרבה שלוחים למקום, לגזור גזרות ולהחזיר את עם ישראל בתשובה, אבל תהליך זה היה חייב להתבצע דוקא בדורו של מרדכי, וע"י מרדכי, ובשושן הבירה דייקא, ודייקא עם אותם אנשים שחיו בדור הזה, והנסתרות לה' אלהינו.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ג

א אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁהֵמֵן גָּרַם לֵאחֲשׁוּרוֹשׁ שְׁתֵּי טוֹבוֹת, בְּזָכוֹת הַחוֹק שֶׁהוֹצִיא, שֶׁגַם דָּבַר הַנוֹגַע לַמֶּלֶךְ יוֹכַל לִשְׁפוֹט בְּעַצְמוֹ. א. הַנֶּאֱמָר גִּשְׁמִית, מְצִיאַת אֶסְתֵּר בְּזָכוֹת הַרִיגָת וּשְׁתֵּי. ב. כְּבוֹד שֶׁלֹּא הָיָה לְכָל הַמַּלְכִּים שֶׁקָּדְמוֹהוּ, וְעִי"כ יִכַּל לִשְׁפוֹט אֶת בְּגָתוֹ וּתְרַשׁ לְהַרְיָגָה, שֶׁאִם לֹא הָיָה יִכּוֹל לִשְׁפוֹט בְּעַצְמוֹ, הָיָה קֶשֶׁה לוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט בְּמִשְׁרָתִים כ"כ גְּדוֹלִים. גְּדָל הַמֶּלֶךְ אֶחְשָׁרוֹשׁ אֶת הֶמֶן בֶּן הַמֶּדְתָּא הָאֲגָגִי, א. הַנֶּאֱמָר גִּשְׁמִית, בְּמִמּוֹן. ב. וַיִּנְשָׂאֵהוּ בְּכֹבוֹד. וּמָהוּ הַכְּבוֹד, וַיִּשָּׂם אֶת כֶּסֶאוֹ מֵעַל כָּל הַשָּׂרִים אֲשֶׁר אֵתוֹ, שִׁישׁ בְּכֶסֶא נִפְרָד שֶׁמֵּרָאָה עַל חֲשִׁיבוֹת, וְלֹא בֵּין שָׂרֵי הַשָּׂרִים.

ב וְכָל עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁרָתִים אֶת הַמֶּלֶךְ, אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ שִׁוְשָׁבִים בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ, כְּרָעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהֶמֶן, כִּי כֹן צָוָה לוֹ הַמֶּלֶךְ לְהֵמֵן, שִׁיִּצְוֶה שִׁישְׁתַּחֲוּוּ לוֹ¹⁹. וּמֶרְדֵּכִי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה, כִּיֹּן שֶׁהֵמֵן עָשָׂה עֲצֻמוֹ עֲבוּדָה זָרָה.

ג וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ לְמֶרְדֵּכִי מִדּוּעַ אֵתָּה עוֹבֵר אֶת מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ, הֲרִי אֵתָּה לֹא מְרוּיַח מִזֶּה כְּלוּם, וּמִרְדֵּכִי עֵנָה לְהֵם שֶׁהִסִּיבָה שֶׁהוּא לֹא מִשְׁתַּחֲוֶה, כִּיֹּן שֶׁהוּא יְהוּדִי²⁰.

¹⁹ מֶלֶךְ פֶּרַס מוֹכְרָח הָיָה לְהִיּוֹת מִצְאָצִי אֲכִימְנִיס, שֶׁלְּפִי מִסּוֹרֵת הַפְּרָסִים, הָיָה בְּנֵה שֶׁל 'פְּרָסָה', בְּתוֹ שֶׁל 'מִיתֵרָה' אֲלִיל הַשֶּׁמֶשׁ. וְלֹכֵן רַק הוּא הָיָה רִשְׁאֵי לְחַבּוֹשׁ לְרִאשׁוֹ אֶת ה'מִיתֵרָה' הַיְדוּעָה, סְמֵל הַשֶּׁמֶשׁ. לוֹ חֲלָקוֹ כְּבוֹד אֱלֹהִי, וְאִסּוּר הָיָה לְהַבִּיט בְּפָנָיו. הַכְּרִיעָה וְהַשְׁתַּחֲוִיָּה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הָיָה פּוֹלְחַן אֱלֹהִי, כִּי הַמֶּלֶךְ הָיָה הַתְּגַשְׁמוֹת אֱלֹהִים. לוֹ הַתְּפַלְלוֹ, כִּי הָיָה בֶן הָאֲלִילָה 'פְּרָסָה'. אֵת הַזְּכוֹת הַזֹּאת יִכּוֹל הָיָה הַמֶּלֶךְ לְהַעֲבִיר גַּם לְאַחֵרִים. אֲפִילוֹ שְׂרֵי הַמְּדִינּוֹת, בְּבוֹאֵם לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, הָיוּ נּוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם, וּבְמִצַּב זֶה הָיוּ מִתְקַרְבִּים אֶל הַמֶּלֶךְ, וּמְגִישִׁים אֶת בְּקִשׁוֹתֵיהֶם. (סֵפֶר דְּבָרִים בְּעֵתוֹ, ל' יַעֲקֹב בֶּן אֲפֵרַיִם זִלְמָן אֲשַׁכְּנָזִי. בְּשֵׁם הַהִיסְטוֹרִיוֹן הַיּוֹנִי הַרּוּדוּטוּסוּס. שְׁחִי בְּמֵאָה הַחֲמִישִׁית לְפָנֵה"ס)

וּלְפִי"ז מוֹבֵן הַפְּסוּקָה כֵּן, שֶׁאֵת הַזְּכוֹת הַנ"ל הַעֲבִיר אֲחֲשׁוּרוֹשׁ לְהֵמֵן, וּמִדּוּיֵק הַפְּסוּקָה "כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהֵמֵן, כִּי כֹן צוּה לוֹ הַמֶּלֶךְ". וּמוֹבֵן מִדּוּעַ מִרְדֵּכִי לֹא הִשְׁתַּחֲוָה, כִּיֹּן שֶׁעָשָׂה עֲצֻמוֹ אֱלֹהִים.

וְאֵע"פ שֶׁמֶלֶךְ פֶּרַס מוֹכְרָח לְהִיּוֹת מִצְאָצִי אֲכִימְנִיס, כְּמוֹ שְׁכּוֹתֵב הַדְּבָרִים בְּעֵתוֹ. אֲבָל אֲחֲשׁוּרוֹשׁ הָיָה יוֹצֵא דוֹפָן, כְּמוֹ שֶׁהִגְמָה (מְגִילָה י"א, ב) דּוֹרְשֵׁת: "הַמּוֹלֵךְ" – "אִמְרָה רַב שְׁמֵלֶךְ מִעַצְמוֹ. אִמְרֵי לָה לְשַׁבַּח, וְאִמְרֵי לָה לְגַנְאִי. אִמְרֵי לָה לְשַׁבַּח, דְּלֹא הוּא אִינִישׁ דְּחִשְׁבִּי לְמַלְכָּא כּוֹוֹתִיָּה. וְאִמְרֵי לָה לְגַנְאִי, דְּלֹא הוּא חֲזִי לְמַלְכוּתָא, וּמִמּוֹנָא יִתִּירָא הוּא דִּיהִב".

וְמָה הָיָה אֲחֲשׁוּרוֹשׁ קוֹדֵם, הוּא הָיָה הַשּׁוֹמֵר הַסּוֹסִים שֶׁל חֲמִיּוֹ. (מְגִילָה י"ב, ב).

²⁰ וְז"ל הַגְּרָמָה: "מִדּוּעַ אֵתָּה עוֹבֵר – פִּירוּשׁ בְּמָה שֶׁאִינוֹ מְגִיעַ לָךְ מִזֶּה כְּלוּם". וְצ"ע מָה כּוֹנֵנְתוֹ, הֲרִי לְיְהוּדֵי הַשְׁתַּחֲוִיָּה לְעֲבוּדָה זָרָה, בִּיהֲרַג וְאֵל יַעֲבֹר? וְנִרְאָה: הֲרִי גוֹי לֹא מִצְוֶה בִּיהֲרַג וְאֵל יַעֲבֹר בְּג' עֲבִירוֹת חֲמוּרוֹת, וְהֵם לְשִׁיטָתָם אִמְרוּ לְמִרְדֵּכִי: בְּשִׁלְמָא אִם הִיִּית מְרוּיַח מִשֶּׁהוּ בְּזֵה שֶׁאֵתָּה לֹא מִשְׁתַּחֲוֶה, כְּגוֹן כְּבוֹד אוֹ מִמּוֹן, נִיחָא. שֶׁהֲרִי כִּךְ דֶּרֶךְ הָעוֹלָם לְהִסְתַּכֵּן בְּשִׁבִיל כְּבוֹד וּמִמּוֹן. אֲבָל הֲרִי אֵת הַלֵּא מְרוּיַח כְּלוּם, וּמִדּוּעַ אֵתָּה מִסְתַּכֵּן, הֲרִי אִין חִיּוּב לְהִסְתַּכֵּן מִשּׁוֹם שְׁמִכְרִיחִים אוֹתָךְ לְעֲבוּד עֲבוּדָה זָרָה. אִמְרָה לְהֵם מִרְדֵּכִי: אֲנִי יְהוּדִי, וְלִיהוּדִי יֵשׁ אִיסּוּר יְהֲרַג וְאֵל יַעֲבֹר בְּג' עֲבִירוֹת חֲמוּרוֹת.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ג

ו וַיְהִי בֵּאֵמֶרֶם [כְּאֶמְרָם] אֲלֵיו יוֹם וַיּוֹם וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם, וַיִּגִּידוּ לְהֶמֶן: תִּשְׁגִּיחַ לְרֵאוֹת שְׂמֵרדְכִי לֹא כּוֹרַע וּמִשְׁתַּחֲוֶה, כִּיֹּן שֶׁהֵמֶן לֹא שָׂם לֵב לְזֶה, מְרֹב גֵּאוּתוֹ. וְאִז נִרְאָה הִיִּעָמְדוּ הַיַּחֲזִיקוּ מֵעַמֵּד דְּבָרֵי מְרֵדְכִי שֶׁלֹּא רֹצֵה לְהִשְׁתַּחֲוֹת. וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אָמְרוּ לְהֵמֶן: כִּי הִגִּיד לָהֶם מְרֵדְכִי, שֶׁהִסִּיבָה שֶׁהוּא לֹא רֹצֵה לְהִשְׁתַּחֲוֹת, אֲשֶׁר הוּא יְהוּדִי.

ז הֵמֶן הִקְרִיב עֲצָמוֹ לְמֵרְדְכִי שִׁירָאָה אוֹתוֹ, וְאֶעֱפ"כ, וַיִּרְא הֶמֶן כִּי אֵין מְרֵדְכִי כֹרַע וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ, וַיִּמְלֵא הֶמֶן חֲמָה.

ח וַיִּבֶז בְּעֵינָיו הִיָּה בַזִּיּוֹן בְּשִׁבְלוֹ לְשַׁלַּח יָד בְּמְרֵדְכִי. מַחֲמַת שְׁתֵּי סִיבוֹת, א. לְבַדּוֹ אֵינוֹ לְכַבּוּדוֹ לְהַרְוֹג אֶת מְרֵדְכִי לְבַדּוֹ. ב. כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עִם מְרֵדְכִי, הִגִּידוּ לוֹ שֶׁהִסִּיבָה שֶׁהוּא לֹא כּוֹרַע, כִּיֹּן שֶׁהוּא יְהוּדִי, וְא"כ זֹהִי בַעִיָּה יְהוּדִית. לְכֹן וַיִּבְקֹשׁ הֶמֶן לְהִשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְלָכוֹת אֲחַשְׁוֶרֶשׁ עִם מְרֵדְכִי, כְּדִי לְעַקּוֹר אֶת הַדָּת הַיְּהוּדִית.

ט בַּחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן הוּא חֲדָשׁ נִיסָן, בְּשָׁנַת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה לְמֶלֶךְ אֲחַשְׁוֶרֶשׁ, הַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל, לְגוֹרֵל קוֹרָאִים בְּפִרְסִית 'פּוֹר', וְכָתְבוּ אֶת הַמִּילָה הַפִּרְסִית 'פּוֹר', כְּדִי לְהַסְבִּיר שֶׁמִּשּׁוּם כֹּךְ נִקְרָא 'פּוֹרִים', עַל שֵׁם הַפּוֹר²¹. לְפָנָי הֶמֶן הַגּוֹרֵל הִיָּה 'לְפָנָי הֵמֶן', לְדַעַת מִתִּי מִזְלוֹ תִקְיָף, וְלֹא מִתִּי הַמִּזְלֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל חֲלָשׁ, כִּיֹּן שֶׁאֵין מִזְלֵי יִשְׂרָאֵל. מִיּוֹם לְיוֹם, בְּאִיזָה יוֹם בַּחוּדֶשׁ. וּמִחֲדָשׁ לְחֲדָשׁ, בְּאִיזָה חוּדֶשׁ בְּשָׁנָה. וַיִּצַּא הַחוּדֶשׁ הַשְּׁנַיִם עֶשְׂרֵה הוּא חֲדָשׁ אֲדָר²².

²¹ צ"ע: מדוע פורים נחשב על שם ה'פור' בלשון פרסית, ולא נקרא 'גורל' בלשון הקודש. שיקראו לחג פורים 'חג הגורלות'? ועוד: מדוע קוראים 'פורים' בלשון רבים ולא בלשון יחיד 'פור'?

ונראה: לפי מה שכותב הגר"א שהגורל היה 'לפני המן' לדעת מתי מזלו תקיף, ולא מתי המזל של ישראל רע, כיון שאין מזל לישראל. ולפי"ז מובן, שכדי שנזכור שלעם ישראל אין מזל, והגורל היה רק 'לפני המן', לכן קוראים לפורים בלשון פרסית שבו המן הפיל את הגורל. ומה שקוראים 'פורים' בלשון רבים, כיון שהיו שני גורלות, מיום ליום, ומחודש לחודש. וזה בא לומר, שלישראל אין מזל, לא ביום, ולא בחודש.

ועוד: הגר"א כותב (ב, א) "והעניין כמו שאמרו חז"ל אסתר מן התורה מנין דכתיב ואנכי הסתר אסתיר ביום ההוא. דלכאורה צריך להבין, דמאי קשה להו על אסתר מנין היא מן התורה, יותר משאר צדיקים שנעשה נס על ידיהם. אלא דנס שבארץ ישראל אין כ"כ חידוש, ולכן חנוכה אינו נס כ"כ כמו פורים, אף שהיה נס גדול מאד, לפי שהיה בזמן המקדש. ומה שכתב אסתר מן התורה מניין, פירוש, היכן מרומז שאפילו בהסתר פנים, דהיינו בגלות, עושה לנו נס גדול כזה". ולפי"ז מיושב, שאנו קוראים לפורים בפרסית, שהיא שפה בחוץ לארץ, לרמז את העניין הנ"ל.

²² צ"ע: מדוע לא מוזכר גם היום שיצא בגורל, שלשה עשר לחודש אדר.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ג

ח ויאמר המן למלך אֲחֲשֵׁרוּשׁ יִשְׁנוּ עִם אֶחָד²³, הֲמִן לֹא הַזְכִּיר אִיזָה עִם, כִּיּוֹן שִׁפְחָד לֹמֵר יִהְיוּדִים, שִׁמָּא אֲחֲשֵׁרוּשׁ יֹאמֵר לוֹ שְׂאִינוּ מִסְכִּים כִּיּוֹן שְׂאוּהֵב אֶת מִרְדְּכִי שֶׁהִצִּילוֹ²⁴. מִפְּזָר בֵּין כָּל הָעַמִּים. וּמִפְּרָד בֵּין הָעַמִּים, מִפּוֹרְדִים מִהָעַמִּים, לֹא מִתְחַתְּנִים אִתָּם, וְאִין לֵהֶם מַחֲוֹתָנִים מִהַגּוּיִים שִׁילְמָדוּ עֲלֵיהֶם זְכוֹת, בְּכָל מְדִינֹת מְלָכוּתָךְ. וְדַתִּיהֶם שְׁנוֹת מִכָּל עָם, וְלִכְּוֹן כֹּלֶם שׁוֹנָאִים אוֹתָם, וְלֹא יַעֲזְרוּ לֵהֶם. וְאִתְּ שִׁישׁ רוּחַ מִזָּה שְׁעוֹשִׁים עֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ שְׁמוּטֵלַת עַל כָּל הָעַמִּים, בְּנִית בְּנִינִים וְסִלִּילַת כְּבָשִׁים. וְאֶת דְּתֵי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים, גַּם אֶת זֶה לֹא עוֹשִׂים, בְּגַלְלַת חֲגִיָּהֶם, שֶׁבַת הַיּוֹם, פִּסַּח הַיּוֹם, סוֹכוֹת הַיּוֹם. וְאִתְּ שֶׁהֶם מִשְׁלָמִים מִיָּסִים²⁵, אִם בְּגַלְלַת הַמִּיָּסִים, וְלִמְלָךְ אֵין שְׁוָה לְהַנִּיחָם, זֶה לֹא סִיבָה לְהַנִּיחָם, כִּיּוֹן שְׂאִנִּי אֲשִׁלֵּם בְּשִׁבְלִים, כַּמְּבֹאֵר בְּפִסְקוֹ הַבֵּא.

ט אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יִכְתֹּב לְאַבְדָּם, הֲמִן לֹא הַזְכִּיר, אִיךְ לְאַבְדָּם, שְׂאִם אֲחֲשֵׁרוּשׁ לֹא יִקְבַּל אֶת טַעֲנוֹתָיו, יִכַּעַס עֲלָיו שְׂרוּצָה לְהַשְׁמִיד עִם שְׁלָם, הוּא יֹאמֵר שְׁכוּונָתוֹ לְמַכְרָם לְעַבְדִּים, אוֹ לְאַבְדָּם אֶת דָּתָם. וְעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים כֶּסֶף אֲשֶׁקוּל עַל יְדֵי עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה, לְהַבִּיא אֶל גְּנָזֵי הַמֶּלֶךְ.

י וַיִּסֵּר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבְּעָתוֹ מֵעַל יָדוֹ, וַיִּתְּנָהּ לְהֶמֶן בֶּן הַמְּדַתָּא הָאֲגָגִי צֶרֶר הַיְּהוּדִים.

יא וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהֶמֶן: הַכֶּסֶף נָתוּן לָךְ וְהָעַם אִיזָה עִם שְׂאִתָּה רוּצָה, לְעֲשׂוֹת בּוֹ כְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ, תַּעֲשֶׂה בְּהֵם מַה שֶׁתְּרַצָּה, כָּל סוּג עוֹנֵשׁ.

יב וַיִּקְרָאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ, וַיִּכְתֹּב בְּכָל אֲשֶׁר צָוָה הֶמֶן אֶל אֲחֲשֵׁרֻשׁ רְפָנִי הַמֶּלֶךְ וְאֶל הַפְּחוֹת אֲשֶׁר עַל מְדִינָה וּמְדִינָה, וְאֶל שָׂרֵי עָם וְעַם, מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ, וְעַם וְעַם כְּלִשׁוֹנוֹ, בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אֲחֲשֵׁרוּשׁ נִכְתָּב וְנִחְתָּם בְּטַבְּעַת הַמֶּלֶךְ.

יג וַנִּשְׁלַח סִפְרִים בְּיַד הָרָצִים אֶל כָּל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ לְהַשְׁמִיד אֶת הַנֶּשְׁמָה שֶׁתִּפְקִידָה קִיּוֹם הַמִּצְוֹת. לְהַרְגֵם אֶת הָרוּחַ, שֶׁהוּא הַחַיּוֹת וְהַשְׂמָחָה שֶׁבְּלֵב. וְלְאַבְדָּם אֶת כָּל הַיְּהוּדִים, מִנְּעָר וְעַד זָקֵן טָף וְנָשִׁים, אֶת הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוּף, שֶׁלֹּא יִזְכֹּר שֵׁם יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם בְּיוֹם אֶחָד, בְּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר, הוּא

²³ צ"ע: מדוע המן עשה גורל, ואח"כ ביקש להשמיד וכו', ולא ההפך, אחרי שמקבל תשובה חיובית לשאלתו, עושה גורל מתי?

²⁴ אע"פ שאחשורוש לא ידע מאיזה עם אסתר, אבל הוא ידע מאיזה עם מרדכי, שהרי מרדכי היה מחשובי היהודים בשושן.

²⁵ בדרך הלצה: למדינה אין שוה להניח את החרדים, כיון שהם לא עושים את מצוות המלך, הם לא הולכים לצבא. מה ששוה להניחם, שהם משפחות מרובות ילדים, וקונים הרבה טיטולים ומטרנה, ומשלמים מע"מ. (יתכן שזה אמת ולא בדרך הלצה).

מגילת אסתר כיד המלך פרק ג

חֲדָשׁ אֶדְרָ, וְשָׁלַלְמִס לְבוֹז, הוּא הַקִּנְיִן שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׂאֵר שָׁמַם בְּעוֹלָם.

את הציווי להשמיד ולהרוג, שלח רק לאחשדרפני המלך והפחות, שהם ראשי המדינות, כדי שבהגיע הזמן, הם יצוו להמון העם מה לעשות. אבל לשרי עם ועם, שהודיעו לעמים את דברי הספרים שלח כדלקמן:

יד פִּתְשָׁגֶן הַכְּתָב לְהַנְתִּין דָּת (= צווי) בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, גְּלוּי לְכָל הָעַמִּים, לְהִיֹּת עֲתִדִים לְיוֹם הַזֶּה, רַק לְהִיֹּת מוֹכְנִים לְיוֹם הַזֶּה שִׁיקְרָא בּוּ מִשְׁהוּ, וְלֹא יִדְעוּ מֵהָ. הַמְטָרָה הִיתָה, כְּדֵי שֶׁהַדָּבָר לֹא יִתְפָּרֵס, וְהִיהוּדִים יִשְׁתַּדְּלוּ לְבַטֵּל אֶת הַגְּזִירָה.

טו הַרְצִים יִצְאוּ דְחוּפִים בְּדָבָר הַמְּלֶךְ, וְהַדָּת (ציווי) נִתְּנָה בְּשׁוֹשֶׁן הַבִּיָּרָה, שִׁיְהִיו מוֹכְנִים לְיוֹם שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר בְּאֶדְרָ²⁶. וְהַמְּלֶךְ וְהַמֶּן יִשְׁבוּ לְשִׁתּוֹת, וְהַעִיר שׁוֹשֶׁן נְבוֹכָה, גַּם הַגּוּיִים, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא יִדְעוּ לְמָה יִהְיוּ מוֹכְנִים²⁷.

²⁶ הפסוק מספר שבשושן רק הודיעו שיהיו עתידים ליום הזה, ולא הודיעו להשמיד להרוג ולאבד, כיון שהמן היה ראש השרים, והוא ידע מזה, ולא היה למי לשלוח להשמיד להרוג ולאבד.

²⁷ מהגר"א לקמן מוכח שכולם ידעו את הדו שיח בין המן לאחשורוש, אבל לא ידעו על איזה עם מדובר, ומה יעשו להם. לכן גם הגויים נבוכו, כיון שלא ידעו למה יהיו מוכנים.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ד

א וּמְרַדְכִי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה²⁸, וַיִּקְרַע מְרַדְכִי אֶת בְּגָדָיו, וַיִּלְבַּשׁ שָׂק וַאֲפֹר, וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר, וַיִּזְעַק זַעֲקָה גְדֹלָה, עַל הַצָּרָה הַגְּדוּלָה. וּמְרָה, שֶׁהִיא לוֹ מֵר, שֶׁבִּגְלָלוֹ שֶׁלֹּא כָרַע לְהֵמָּן, בָּאָה הַצָּרָה הַזֹּאת²⁹.

ב וַיָּבֹאוּ עַד לִפְנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ כִּי אֵין לָבוֹא אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בְּלִבּוֹשׁ שָׂק.

ג וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, מְקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר הַמֶּלֶךְ שֶׁשָּׁלַח לְאַחַשְׁדָּרְפָּנִים וְהַפְּחוֹת לְהַשְׁמִיד וּלְהַרוֹג, וַדָּתוּ שֶׁשָּׁלַח לְשָׂרֵי הָעַם לְהִיּוֹת עֵתִידִים לְיוֹם הַזֶּה, מִגִּיעֵ. אֲבָל גְּדוֹל לְיִהוּדִים, כִּיּוֹן שֶׁהָאַחַשְׁדָּרְפָּנִים וְהַפְּחוֹת גִּילוּ לְחַבְרִיָּהִם הַיְהוּדִים³⁰, (וְלֹא כִּמוֹ שֶׁאָמַר הֵמָּן לְאַחַשְׁרוּשׁ [ג, ח], שֶׁכּוֹלֵם שׁוֹנָאִים אוֹתָם, וְלֹא יַעֲזְרוּ לָהֶם). וְצוּם וּבְכִי וּמִסְפָּד שָׂק וַאֲפֹר יֵצַע לְרַבִּים.

²⁸ הגר"א לא מסביר איך מרדכי ידע שהמן התכוון על היהודים. ויתכן כיון שלא השתחוהו להמן, הבין שהגזירה על היהודים. או שנאמר לו ברוח הקודש כמו שאומרים חז"ל.
²⁹ צ"ע: מדוע באמת גלגלו את הגזירה על היהודים, ע"י מרדכי הצדיק. הרי הכלל הוא "מגלגלים זכות ע"י זכאי, וחובה ע"י חייב".

ושמעתי מר' אליעזר קונשטאט שליט"א: שהרי טעם הגזירה היתה כמו שכותב רש"י: "ומרדכי ידע" - בעל החלום אמר לו, שהסכימו העליונים לכך, לפי שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר, ושנהנו מסעודת אחשורוש". אבל מה שראו בעינינו הוא שמרדכי גרם לגזירה זו, וליהודים היה נסיון גדול, האם להאמין למרדכי שהגזירה משום הנ"ל, או שהיו יכולים לומר לו, אתה אשם בכל מה שקרה. ולמעשה היהודים עמדו בנסיון אמונת חכמים, והאמינו למרדכי.

ונראה: שיש כאן תיקון לחטא העם ושאל המלך, שפגמו באמונת חכמים. שמואל אמר לו: (שמואל א טו ג) "לך והכיתה את עמלק, והחרמתם את כל אשר לו, ולא תחמל עליו. והמתה מאיש עד אשה, מעלל ועד יונק, משור ועד שה, מגמל ועד חמור". ושאלו והעם השאירו את הצאן, כמו שנאמר: (שם ט) "ויחמל שאול והעם, על אגג, ועל מיטב הצאן והבקר", ולא התבטלו לדברי שמואל. וכאן היהודים כדי להתגבר על המן עמלק, היו צריכים לתקן חטא זה ע"י אמונת חכמים.

ואותו נסיון היה לאסתר, שהרי מרדכי אמר לה שהסיבה לגזירה מה שלא השתחוה (פסוק ז). ואסתר ענתה לו מה בוער, אני אכנס לאחשורוש עוד כמה ימים, ואטפל בעניין, ויסביר לו מדוע לא השתחוותה, וכו', ונסדר את העניין. ומרדכי עונה לה זה לא יעזור, כיון שהסיבה האמתית היא כנ"ל ברש"י, אבל התיקון תלוי גם בכך, את מצאצאי שאול המלך וצריכה בתור מלכה לתקן את חטאו, "ומי יודע אם לעת כזאת הדעת למלכות". והתיקון שלך הוא, להתבטל אלי, ולשמוע למה שאני אומר לך. את צריכה ליכנס דייקא עכשיו במסירות נפש. (ומדוע, עיין הערה 7)

וכך היה, אסתר התבטלה למרדכי, ומיד שרתה עליה רוח נבואה לומר למרדכי "צומו עלי, אל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים" (עיין הערה 9).

³⁰ אבל בשושן, שרק המן ידע מהגזירה להשמיד להרוג ולאבד, ולא גילה לאף אחד, אף אחד לא ידע מזה, חוץ ממרדכי. ולכן לא כתוב שבשושן היה אבל גדול ליהודים.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ד

ו ותבואינה [ותבואנה] נערות אסתר וסריסה, ויגידו לה. ותתחלחל המלכה מאד. ותשלח בגדים להלביש את מרדכי, ולהסיר שקו מעליו, ולא קבל.

ז ותקרא אסתר להתד מסריסי המלך אשר העמיד לפניה, ותצוהו על מרדכי, לדעת מה זה, מה היא הגזירה. ועל מה זה, ולמה היא נגזרה.

ח ויצא התד אל מרדכי אל רחוב העיר אשר לפני שער המלך.

ט ויגד לו מרדכי: **א.** את כל אשר קרהו, שהגזירה באה כיון שלא כרע להמן. **ב.** ומרדכי אמר לאסתר שהוא יודע את פרשת הכסף אשר אמר הקן לשקול על גנזי המלך ולא הזכיר איזה עם, אבל תדעי שהמן דבר ביהודיים [בִּיהוּדִים] לאבדם.

י וגם תדעי שואת פתשגן כתב הדת אשר נתן בשושן להיות עתידים להיות זהה, כדי להשמדם, נתן לו להראות את אסתר³¹, ולהגיד לה, שכוונת הפתשגן 'להיות עתידים ליום הזה', הוא כדי להשמיד את היהודים. ולצוות עליה, לבוא אל המלך להתחנן לו, כדי למצוא חן בעיניו. ולבקש מלפניו מאד על עמה.

יא ויבוא התד ויגד לאסתר את דברי מרדכי.

יב ותאמר אסתר להתד, ותצוהו לומר אל מרדכי.

יג **א.** כל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים, אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא, אחת דתו להמית, לבד מאשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב וחייה. וכיון שאיסור זה מפורסם, אין לי תירוץ לומר לא ידעתי. וא'ת שאין לי ברירה, משום פיקוח נפש, של עם ישראל. הרי ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלוש יום, ולכן כנראה יקרא לי בימים הקרובים, ואז אדבר אתו, ולא צריך למהר כ"כ, הרי הגזירה היא לכמעט עוד שנה.

יד ויגידו למרדכי את דברי אסתר.

יז ויאמר מרדכי להשיב אל אסתר אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך מפל היהודים, מרדכי חשד באסתר שהיא מסרבת ללכת משום איסור יהרג ואל יעבור, כיון 'שאין אומרים חטא בשביל שיזכה חבירך' (שבת ד, א), ולכן הוא אמר לה:

³¹ צ"ע: מה כוונת הפסוק "נתן לו להראות את אסתר", מה היה צריך להראות לה.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ד

יד כי אם החרש תחרישי בעת הזאת, רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר, ואת וביית אביך תאבדו³², וכיון שאם לא תלכי תאבדי, לכן הדבר נוגע לך, ואין לך איסור ללכת³³. ומי יודע אם לעת פזאת הגעת למלכות³⁴.

³² **מרדכי** הבין שכדי שאסתר תצליח בשליחותה, היא חייבת ללכת עכשיו, ולא לחכות עד שאחשורוש יקרא לה (עיין הערה 7 ביאור העניין).

אבל צ"ע: מדוע מרדכי לא אומר לאסתר פשוט: "כי אם החרש תחרישי בעת הזאת כולנו נאבד", מדוע הוא מאריך "רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר". **ועוד:** דבור זה יכול לתת לאסתר פתחון פה, לומר למרדכי, אם רוח והצלה יעמוד ממקום אחר, א"כ אסור לי לסכן את עצמי, ולעבור על איסור גילוי עריות.

³³ **משמע מהגר"א** שעצם ההליכה של אסתר לא היתה בעיה, אע"פ שהיא באה מעצמה, בלא שאחשורוש קרא לה, כיון שלמעשה היא באה משום אונס של פיקוח נפש, ובאונס אין חיוב לאשה למסור את עצמה על עריות, אע"פ שהיא מג' עבירות חמורות, כיון שהיא קרקע עולם. אלא כיון שזה בשביל אחרים, יש בעיה של "אין אומרים חטא בשביל שיזכה חבירך", וממילא יש לה איסור יהרג ואל יעבור.

ואע"פ שאסתר אמרה למרדכי "ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת, וכאשר אבדתי אבדתי" (פסוק טז), ודורשים חז"ל: "אמר רבי אבא: שלא כדת היה, שבכל יום ויום עד עכשיו באונס, ועכשיו ברצון. 'וכאשר אבדתי אבדתי' כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך" (מגילה טו, א). והרי ההליכה הוה באונס וכנ"ל. יש חילוק בין יהרג ואל יעבור, לאיסור לבעלה. אע"פ שלענין יהרג ואל יעבור זה נחשב לאונס, ואין חיוב להרג על זה, אבל לענין לאסר לבעלה, כיון שהיא היוזמת את ההליכה, נאסרת על בעלה, וכדמוכח בתוס', (סנהדרין עד, ב) ד"ה "והא אסתר פרהסיא הוי".

וכיון דגמ' סנהדרין אתא לידן, נימא בה מילתא. בזוהר תחילת פרשת כי תצא מובא (רעו א): "ומשום זה אסתר הוא לשון סתר ככתוב 'אתה סתר לי', כי השכינה הסתירה מאחשורוש, ונתנה לו שדה (= שד נקבה) במקומה, והיא חזרה לזרועו של מרדכי, ומרדכי שהיה יודע שם המפורש ושבעים לשון, עשה כל זה בחכמה".

הגמ' סנהדרין (עד ב) אומרת שכשעשרה אנשים יודעים שמכריחים משהו לעבור איסור, הוא חייב לקדש את ה', ולמסור את עצמו למיתה. **שואלת הגמ':** והא אסתר פרהסיא הואי? **מתרצת הגמ':** אמר אביי אסתר קרקע עולם".

התוס' ד"ה "והא אסתר פרהסיא הוי", **מקשה:** "תימה דה"ל לאקשויי עריות הואי, דרוצח ונערה המאורסה לכולי עלמא יהרג ואל יעבור?" **דהיינו:** גם בלא בעיה של חילול ה' בפרהסיא, אפילו בצינעא יש חיוב למסור את עצמו בשלש עבירות חמורות. עיי"ש תירוץ התוס'.

ולפי דברי הזוהר מיושב כמין חומר קושית התוס'. **הגמ' לא** שאלה משום עריות כיון שהיה ע"י שד ולא היה עריות, וכל קושית הגמ' היא על פרהסיא, כיון שהעולם לא ידעו שיש שד, וחשבו שאסתר עוברת איסור ממש, והוי חילול ה', שחייב למסור את עצמו.

³⁴ **למעשה** מרדכי לא עונה לאסתר על מה ששלחה לו. היא שלחה לו, מה אתה ממחר הרי הגזירה לעוד שנה, וכנראה אחשורוש יקרא לי עוד מעט, א"כ מה את דואג, עוד כמה ימים נברר מה קורא כאן. (וואס ברענט?). וע"ז מרדכי לא עונה לה תשובה כדבעי, אלא אם החרש תחרישי בעת הזאת, רוח והצלה יעמוד ליהודים וכו', מדוע מרדכי ממחר כ"כ, עד כ"כ שמוכן לסכן את אסתר, ולצום ביו"ט פסח. ועוד: הגר"א כותב לקמן (ח, ט) על הפסוק: **ויקראו ספרי המלך בעת ההיא בחדש השלישי הוא חדש סיון בשלושה ועשרים בו, שחכו לשלוח את**

מגילת אסתר כיד המלך פרק ד

טו ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי.

טז לך פָּנוּס אֶת כָּל הַיְהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשׁוֹן, וְצוּמוּ עָלַי, וְאֵל תִּאֲכְלוּ וְאֵל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וַיּוֹם³⁵, גַּם אֲנִי וְנַעֲרֹתַי אֲצוּם כֵּן. וּבְכֵן אָבוּא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כָדַת, וְכֹאֲשֶׁר אֲבַדְתִּי אֲבַדְתִּי.

יז וַיַּעֲבֵר מֶרְדֳּכָי עַל צִוּוֵי הַתּוֹרָה, וְצַם בַּפֶּסַח, וְלֹא אָכַל מִצָּה וּמְרוֹר. וַיַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְּתָה עָלָיו אֲסֵתֵר, שֶׁאֵמְרָהּ, אִם אֵין יְהוּדִים, אֵין מִצָּה וּמְרוֹר³⁶.

הספרים השניים עד כ"ג סיון, ולא שלחו מיד בי"ז ניסן, בשעה שהיתה מפלת המן, כדי שהשלוחים שהמן שלח עם הספרים הראשונים יחזרו, וישלחו עם אותם שלוחים את הספרים השניים, שלא יאמרו שהספרים השניים שקר הם. א"כ רואים שמרדכי לא מהר כ"כ, ומה קרה כאן.

ונראה: שמרדכי הבין שכדי להתגבר על עמלק, צריך לפעול בצורה של מסירות נפש, בצורה שתלויה רק בהקב"ה. בהבנה שרק הקב"ה יכול לעזור, ושבדרך הטבע אין סיכוי. והסיבה היא, כיון שעמלק פועל לפי המזלות ודרך הטבע, כדי להכניעו צריך לפעולה למעלה מן הטבע. ואם אסתר תחכה עד שאחשורוש יקרא לה, ותסמוך על השיחה הדיפלומטית עם אחשורוש, ועל חכמתה, זה לא יעבוד.

³⁵ הדו שיח בין מרדכי ואסתר היה בי"ג ניסן, ביום שנשלחו הספרים. והשלשת ימים שצמו הם י"ד, ט"ו, ט"ז, ניסן.

³⁶ **כדי** להבין פשט במה שקרה כאן, איך היה מותר לעבור על דברי תורה, הרי לבטל מצוה בהוראת שעה צריך נביא. מוכרחים להביא דברים נלאים מטעמי המנהגים בשם החיד"א (עניני מגילה, תתסח): ראיתי בספרי הרב הגדול החיד"א זלה"ה שכתב בשם גדול אחד, מה שאמרה אסתר "וצומו עלי", תיבת "עלי" אין לה ביאור. אבל הוא כמו שאמרה רבקה, "עלי קללתך בני", ומתרגמין "לי אתאמר בנבואה, דלא ייתון לווטין עלך ברי". הכא נמי היה יו"ט הראשון של פסח, ואסור להתענות מן התורה, וגם היו צריכין לבטל מצות אכילת מצה ומרור וארבעת כוסות. אבל אמרה אסתר, "וצומו עלי", היינו, "לי אתאמר בנבואה", שהותר לכם עשות כזאת בהוראת שעה, ע"ש: **(עיין מגילה יד א, שמרדכי ואסתר היו נביאים).**

וזה שאמרה, "ואל תאכלו ואל תשתו", דלכאורה כיון שאמרה "וצומו", הנה ידענו שהצום הוא שלא לאכול ולשתות. אבל רמזה בדבריה, הגם שיש באלו הימים אכילת מצוה, היינו מצוה ומרור וגם שתיית מצוה, היינו ד' כוסות, עכ"ז תבטלו הכל.

והנה הנביא שנבחנה נבואתו, רשאי לבטל מצוה, כשאומר בצווי השי"ת בהוראת שעה, כגון אליהו בהר הכרמל, שהקריב בשעת איסור הבמות, באמרו שכן נצטוה מפי הש"י בהוראת שעה, כידוע. וזה, שכתוב, "ויעבור מרדכי", שעבר על מצות החג, "ויעש ככל אשר צוה עליו אסתר", לחיות שנבחנה אצלו נבואתה. ע"כ מחויב לשמוע בקולה, לבטל על פיה מצות לשעתה, ומחויב לסמוך עליה, ועל נבואתה, ע"ש.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ה

א וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי³⁷ וַתִּלְבַּשׂ אֶסְתֵּר מְלָכוֹת, לְבִשָּׁה רוּחַ הַקּוֹדֵשׁ, שֶׁאִין רוּחַ הַקּוֹדֵשׁ שׁוֹרָה אֵלָּא עַל גּוֹף שָׁבוֹר³⁸. וַתַּעֲמֵד בַּחֲצַר בַּיִת הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית, נֹכַח בַּיִת הַמֶּלֶךְ, וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא מְלָכוֹתוֹ בְּבַיִת הַמְּלָכוֹת, נֹכַח פֶּתַח הַבַּיִת.

ב וַיְהִי כִּרְאוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר הַמְּלָכָה עֹמֶדֶת בַּחֲצַר, נִשְׁאַה חוֹן בְּעֵינָיו, וַיּוֹשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר אֶת שַׁרְבִיט הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ, וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשַּׁרְבִיט.

ג וַיִּרְא אַחֲשֵׁרוּשׁ כִּי הִשְׁתַּנוּ פְּנֵי אֶסְתֵּר מִחֲמַת הַתַּעֲנִית, וְכִי נִכְנְסָה לַחֲצַר הַפְּנִימִית וְסָכְנָה אֶת עַצְמָהּ. אָמַר בְּלִבּוֹ, כִּנְרָאָה יֵשׁ לָהּ לִבְקֵשׁ דָּבָר גָּדוֹל עַל עַצְמָהּ אוֹ עַל אַחֲרִים, לָכֵן וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ: מָה לָּךְ מֵה חֹסֵר לָךְ אֶסְתֵּר הַמְּלָכָה. וַיְמַה בְּקִשְׁתֶּךָ בְּשִׁבִיל אַחֲרִים. עַד חֲצֵי הַמְּלָכוֹת וַיִּנָּתֶן לָךְ, וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה רְצוֹנְךָ.

ד וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר יֵשׁ לִי דָבָר גָּדוֹל לִבְקֵשׁ, וְאֲנִי חוֹשֶׁשׁת שֶׁלֹּא תִסְכַּח, לָכֵן אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב, יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן הַיּוֹם, אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לוֹ, וּבִתּוֹךְ הַמִּשְׁתֶּה כְּשִׁיטָב לְבַד בֵּינִי, אֲבַקֵּשׁ אֶת בְּקִשְׁתִּי.

ה וַיִּרְא אַחֲשֵׁרוּשׁ אֶת גּוֹדֵל צַעֲרָהּ, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ: מִהֲרוּ אֶת הָמֵן לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבַר אֶסְתֵּר, כְּדִי שֶׁתִּבְקֵשׁ אֶת בְּקִשְׁתָּהּ, וְלֹא תִצְטַעַר עוֹד. וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשְׂתָה אֶסְתֵּר.

ו וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר בְּמִשְׁתֶּה הַיַּיִן: מָה שְׁאַלְתֶּךָ עַל עַצְמְךָ, וַיִּנָּתֶן לָךְ מֵה שֶׁחֹסֵר לָךְ. וַיְמַה בְּקִשְׁתֶּךָ עַל אַחֲרִים, עַד חֲצֵי הַמְּלָכוֹת וַתַּעֲשֶׂ, אֶעֱשֶׂה כָל מֵה שֶׁתִּבְקֵשִׁי.

ז וַתַּעַן אֶסְתֵּר וַתֹּאמֶר: יֵשׁ לִי שְׁתֵּי בְקִשׁוֹת, א. שְׁאַלְתִּי עַל עַצְמִי. וּבְקִשְׁתִּי, עַל אַחֲרִים.

ח אֲבָל הַיּוֹם אֲנִי לֹא יִכְוָלָה לִבְקֵשׁ מִגּוֹדֵל צַעֲרִי, וְלָכֵן אִם מְצִאתִי חוֹן בְּעֵינָי הַמֶּלֶךְ, וְאִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב לָתֵת אֶת שְׁאַלְתִּי עַל עַצְמִי, וְלַעֲשׂוֹת אֶת בְּקִשְׁתִּי

³⁷ ביום השלישי לצום, שהוא ט"ז ניסן.

³⁸ ואע"פ שהגמ' אומרת: (שבת ל, ב) "אין שכינה שורה לא מתוך עצבות, ולא מתוך עצלות, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שיחה, ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך דבר שמחה של מצוה, שנאמר: (מלכים ב ג, טו) 'ועתה קחו לי מנגן, והיה כנגן המנגן, ותהי עליו יד ה'".

י"ל שאין כוונת הגר"א ב'גוף שבור' לעצבות, אלא כמו שכתבו הראשונים בטעם מה שצמים, שאז הגוף חלש והשכל שולט על החומר. כך כאן, כשהגוף שבור, הרוח שולטת, ואפשר לזכות לרוח הקודש. (משאין כן בדורותינו אנו, כשירדה חולשה לעולם, גם השכל לא עובד אצל הרבה אנשים בצום, מרוב חולשה).

מגילת אסתר כיד המלך פרק ה

על אחרים. יבוא המלך והמן אל המשֶׁתֶּה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לָהֶם, וּמָחָר³⁹ אֶעֱשֶׂה כַּדָּבָר הַמֶּלֶךְ. **והסיבה האמתית היתה, שחששה שמא עכשיו לא עת רצון, והיא לא תועיל. לכן דחתה את הבקשה למחר, לחכות אולי יודע לה איזה רמז שהוא עת רצון. ובאמת נודע לה ע"י שהתחילה מפלת המן.**

ו וַיֵּצֵא הָמֶן בַּיּוֹם הַהוּא שְׂמֵחַ וְטוֹב לֵב. וְכִרְאוֹת הָמֶן אֶת מָרְדֳּכָי בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ, וְלֹא קָם וְלֹא זָע מִמֶּנּוּ, וַיִּמְלֵא הָמֶן עַל מָרְדֳּכָי חֲמָה.

ז וַיִּתְאַפֵּק הָמֶן, וַיָּבֹא אֶל בֵּיתוֹ. וַיִּשְׁלַח וַיִּבְאֵא אֶת אֶהֱבִיו, וְאֶת זָרֵשׁ אִשְׁתּוֹ.

י וַיִּסְפָּר לָהֶם הָמֶן **כדי להפיג צערו, את כבוד עֲשָׂרוֹ בַּמָּמוֹן, וְרַב בְּנָיו. וְאֶת כָּל אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ, וְאֶת אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ בַּכְּבוֹד, עַל הַשָּׂרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ.**

י וַיֹּאמֶר הָמֶן: אִף לֹא הִבִּיֵּאָה אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עִם הַמֶּלֶךְ, אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂתָּהּ, כִּי אִם אוֹתִי. וְגַם לְמָחָר, אֲנִי קְרוּא לָהּ עִם הַמֶּלֶךְ.

י וְכָל זֶה אֵינְנוּ שׁוֹה לִי בְּכָל עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת מָרְדֳּכָי הַיְּהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ.

י וַתֹּאמֶר לוֹ זָרֵשׁ אִשְׁתּוֹ וְכָל אֶהֱבִיו, יַעֲשׂוּ עִי גְבוּהַ חֲמָשִׁים אַמָּה, **כדי שתוכל לראות אותו תלוי תמיד, מה שאין כן אם תמית אותו במיתה אחרת. ובבקר לפני שיבא משהו אחר שאוהב את מרדכי, וימליץ טוב בעדו, אמר למלך ויתלו את מרדכי עליו⁴⁰. ובא עם המלך אל המשֶׁתֶּה שְׂמֵחַ. וַיִּיטֵב הַדָּבָר לְפָנָי הָמֶן, וַיַּעַשׂ הָעֵץ. עֲשֵׂה בַעֲצָמוֹ, וְלֹא ע"י עַבְדֵי כְּרָגִילוֹתָו, בַּגִּלְגָּל גּוֹדֵל הַשְּׂנֵאָה.**

³⁹ י"ז ניסן.

⁴⁰ **צ"ע:** באיזה טענה המן רצה לבקש מהמלך להרוג את מרדכי. א"ת בטענה שהוא לא משתחוה לו, הרי לעיל (ג, ו) כתוב "ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו", ומבאר הגר"א: "פירוש, שבזיון היה לו, מה שיהרוג את מרדכי לבדו". א"כ מה השתנה עכשיו? **ונראה:** ע"פ מה שכתב הגר"א בפסוק י"א "ויספר להם המן את כבוד עשרו", וז"ל: "פירוש כאשר האדם הוא בשמחה גדולה ותענוגים גדולים, ואח"כ יראה צער, ואפילו הקטן ביותר, יכול למות, ורפואתו שיפיג הצער מלבו, וירבה בכבוד ותענוגים, לכן המן שהיה שמח וטוב לב (מזה שאסתר הזמינה רק אותו, ורק בפניו היא מבקשת את בקשתה מהמלך, והיא אוהבת אותו יותר ממרדכי), וראה אח"כ שאין מרדכי כורע לו, היה בצער גדול, והיה יכול למות מחמת הצער, לכן ספר להם את כבוד עושרו".

וכיון שהמן הגיע למצב כזה, שהיה לו צער כ"כ גדול, הוא ויתר על בזיונו, שיהרוג את מרדכי לבדו, והחליט לגשת למלך ולבקש להורגו, על זה שלא משתחוה לו.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ו

א בַּלַּיְלָהָה הַהוּא נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ. אַחְשׁוּרוֹשׁ חִשַּׁב, מִדּוּעַ אֶסְתֵּר סָכְנָה אֶת עֲצֵמָהּ לִבְנֵי אֱלֹהִים, כִּנְרָאָה יֵשׁ לָהּ בִּקְשָׁה מֵאֵד חֲשׁוּבָה בְּשִׁבִיל מְשָׁהוּ, שֶׁהִרְיָה לָהּ, לֹא חִסֵּר דָּבָר בְּבֵית הַמֶּלֶךְ. וּמִי זֶה יִכּוֹל לִהְיוֹת, הִרְיָ אֵין לָהּ מִשְׁפָּחָה, כִּנְרָאָה זֶה מִרְדְּכָי שֶׁגִּדְלָהּ אֲצִלוּ. וּמִדּוּעַ הִזְמִינָה אֶת הַמֶּן, כִּנְרָאָה שֶׁהוּא אוֹהֵב אֶת מִדְּרָכָי. וַיֹּאמֶר לְהִבְיָא אֶת סֵפֶר הַזְּכָרֹנוֹת דְּדַבְּרֵי הַיָּמִים וַיְהִי נִקְרָאִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ.

ב וַיִּמְצָא כְּתוּב: אֲשֶׁר הִגִּיד מְרִדְכָי עַל בְּגִתְנָא וְתַרְשֵׁי, שְׁנֵי סְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמַרְי הַסֵּף, אֲשֶׁר בְּקִשׁוֹ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוֹשׁ.

ג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ: מָה נַעֲשֶׂה יְקָר בְּכַבּוּד, וַיְגִדוּלָהּ בַּמִּמּוֹן, לְמִרְדְּכָי עַל זֶה. אַחְשׁוּרוֹשׁ חִשַּׁב, מִי יוֹדֵעַ אֵיזָה דָּבָר אֶסְתֵּר תִּבְקֶשׁ מִמֶּנּוּ, אֲנִי אֶעֱשֶׂה לוֹ יְקָר וַיְגִדוּלָהּ, כִּדִּי לֹמַר לֹאֶסְתֵּר שֶׁכִּבֵּר קִבַּל אֶת שְׂכָרוֹ. וַיֹּאמְרוּ נְעָרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁרָתָיו: לֹא נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר.

ד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ: מִי בְּחָצֵר, כִּדִּי שְׂאוּכַל לִהְתִּיעֵץ אֶתְּוֹ, וּלְשַׁלֵּם לְמִרְדְּכָי עוֹד לְפָנֵי הַמִּשְׁתָּה אֶת שְׂכָרוֹ. וַיְהִי כִּי בָּא לְחָצֵר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה, לֹאֶמַר לְמֶלֶךְ: לְתַלּוֹת אֶת מְרִדְכָי עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הִכִּין לוֹ.

ה וַיֹּאמְרוּ נְעָרֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָיו: הִנֵּה הֶמֶן עֹמֵד בְּחָצֵר. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ: יָבֹוא. אַחְשׁוּרוֹשׁ חִשַּׁב שֶׁכִּנְרָאָה הַמֶּן בָּא מִקֹּדֶם, כִּדִּי לְבַקֵּשׁ בְּשִׁבִיל אוֹהֵבוֹ מִרְדְּכָי.

ו וַיָּבֹוא הֶמֶן. וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ: מָה לַעֲשׂוֹת בְּאִישׁ, וְלֹא הִזְכִּיר אֶת מִרְדְּכָי, כִּיּוֹן שֶׁפָּחַד מִי יוֹדֵעַ מָה יִבְקֶשׁ. אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ, בְּכַבּוּדוֹ. מִן הַשָּׁמַיִם הִיָּה שֶׁאַחְשׁוּרוֹשׁ לֹא הִזְכִּיר 'גִּדּוּלָהּ' בַּמִּמּוֹן, כִּיּוֹן שֶׁאִם הִיָּה מִזְכִּיר מִמּוֹן, הַמֶּן הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא מִתְכוּוֹנִים אֵלָיו, כִּיּוֹן שֶׁהוּא כִּבֵּר קִבַּל הַרְבֵּה מִמּוֹן מֵאַחְשׁוּרוֹשׁ. וַיֹּאמֶר הֶמֶן בְּלִבּוֹ לְמִי: יִחַפֵּץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יְקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי.

ז וַיֹּאמֶר הֶמֶן אֶל הַמֶּלֶךְ: אִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ רַק בִּיקְרוֹ, אֲבָל גִּדּוּלָהּ א"א לְתַת לוֹ יוֹתֵר.

ח לֹאֶתְּוֹ אִישׁ חִסֵּר, רַק שֶׁיָּבִיאוּ לְבוּשׁ מְלָכוּת אֲשֶׁר לְבִשׁ בּוֹ הַמֶּלֶךְ, וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ, בְּיוֹם שׁוֹאֲשֶׁר נִתֵּן כְּתָר מְלָכוּת בְּרִאשׁוֹ, בְּיוֹם שֶׁהִמְלִיכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ו

ט ונתון הלבוש והסוס על יד איש משרי המלך הפרתמים, והלבישו את האיש אשר המלך חפץ ביקרו, והרפיבהו על הסוס ברחוב העיר, וקראו לפניו: 'ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו'.

י אחשורוש חשב, שהמן הבין שמדובר במרדכי, ולכן הוא הציע לו כבוד גדול כזה, לכן: ויאמר המלך להמן: מהר קח את הלבוש ואת הסוס פאשר דברת, ועשה כן בעצמך למרדכי היהודי היושב בשער המלך, כדי שאוכל לומר לאסתר במשתה, שמרדכי קבל את שכרו. אל תפל דבר מפל אשר דברת, כל מה שאמרת שיעשה על ידי אחרים, תעשה בעצמך.

יא ויקח המן את הלבוש ואת הסוס, כשהמן הלך להלביש את מרדכי, אמר לו מרדכי: אין דרך ארץ להשתמש בבגדי מלכות, בלא להסתפר ולהתרחץ. המן לא מצא לספר ולרחוץ את מרדכי, כיון שאסתר אסרה (= קשרה) את כל הספרים ובעלי המרחץ בשם המפורש, שלא יוכלו לעבוד⁴¹. והוא עצמו היה מוכרח לספר ולרחוץ את מרדכי, ואז וילבש את מרדכי, וירפיבהו ברחוב העיר, ויקרא לפניו: 'ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו'.

יב וישב מרדכי אל שער המלך, והמן נדחף (= רץ) אל ביתו מרוב בושה. אַבְּל על מה שרצה לתלות את מרדכי, ועכשיו ונהפוך הוא, הרכיב אותו על סוס המלך. וְחִפּוּי רֵאשׁ⁴², על הבושה שהיתה לו, שמשנה למלך כמותו, ספר ורחץ את מרדכי.

⁴¹ צ"ע: אם לאסתר היה כזה כח, מדוע לא השתמשה בזה, לבטל את גזירת המן, או לדאוג שלא יקח אותה למלכה. **תשובה:** כשנהיה בדרגת אסתר, נדע מתי מותר להשתמש בשמות הקודש, לכל מיני מטרות, ומתי אסור. "**סוד ה' ליראיו**".

⁴² **הגמ'** (מגילה טז, א) מספרת: "ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", כי כשהמן המלך בדרך ליד ביתו, ראתה אותו בתו שעמדה על הגג, חשבה, שזה שרוכב הוא אביה, וזה שהולך לפניו ומכריז הוא מרדכי, לקחה את הכלי של בית הכסא שעושים בו צרכים, וזרקה על הראש של אביה. אביה הרים את עיניו לראות מי זורק עליו, והיא ראתה שזה אביה, ומרוב צער, הפילה עצמה מהגג לארץ ומתה.

וצ"ע: איך בתו של המן לא זיהתה את אביה לפי קולו.

ושמעתי כמה תירוצים. א. קולו של המכריז היה של אביה, אבל כיון שלא האמינה שאביה הוא זה שיקרא 'ככה יעשה' לאדם אחר, לכן אמרה בלבה, כנראה אני לא שומעת נכון. **ב.** עד שהגיע ליד ביתו, הוא צעק כ"כ הרבה, ונעשה צרוד, וא"א היה לזהות אותו בקולו. **ג.** היא חשבה שהצעקה 'ככה יעשה' מגיע מזה שרוכב על הסוס. כיון שהכירה את הגאוה של אביה, ידעה שמתאים לו לשבת על הסוס, ולצעוק על עצמו 'ככה יעשה'.

ונראה לבאר: שזהו דרך הרשעים, הם רואים השגחה פרטית לפני העיניים, אבל קשה להם להאמין, שיש משגיח לבירה, והם תולים את זה בכל מיני סיבות. וידוע ש'עמלק' גימטרייה ספק'.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ו

יג וַיִּסְפָּר הַמֶּן לְזָרֵשׁ אֶשְׁתּוֹ וּלְכָל אֶהָבָיו, אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרְהוּ, אֶת הַמַּקְרָה הַמּוֹזֵר שֶׁקֵּרָא לוֹ, שֶׁאֵין לוֹ שׁוֹם הַסִּבֵּר הַגִּיוֹנִי. שֶׁפִּתְאוֹם הַמֶּלֶךְ אָמַר לוֹ לְהַרְכִּיב אֶת מֵרְדֵּכָי שׁוֹנְאוֹ הַגָּדוֹל עַל הַסּוֹס, וּמֵרְדֵּכָי הוּא הָאִישׁ 'אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חִפֵּץ בִּיקְרוֹ', וְכֹל זֶה קוֹרָא לוֹ בְּיוֹם שֶׁבָּא לְבַקֵּשׁ מֵהַמֶּלֶךְ שִׁתְּלוּ אֶת מֵרְדֵּכָי. וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזָרֵשׁ אֶשְׁתּוֹ: אִם מְזַרְעֵ הַיְּהוּדִים מְרֵדֵכָי, שֶׁאֵין הַלֵּהֵן מִזֵּל, וְאֵין הַסִּבֵּר הַגִּיוֹנִי לְמָה שֶׁקוֹרָא לְהֵם, אֲשֶׁר הַחֲלוּת לְנִפְּל לְפָנָיו לֹא תוּכַל לוֹ כִּי נִפּוֹל תִּפּוֹל לְפָנָיו, וְכַדִּי לֶךְ לְסַתּוֹר אֶת הָעֵץ, וְלַעֲשׂוֹת אֶתוֹ שְׁלוֹם.

יד עוֹדֵם מְדַבְּרִים עִמּוֹ שִׁיסַתּוֹר אֶת הָעֵץ, וַיַּעֲשֶׂה שְׁלוֹם עִם מֵרְדֵּכָי⁴³. וְסָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ הִגִּיעוּ, וּשְׁמַעוּ אֶת דְּבָרֵיהֶם, שֶׁהֵמֵן עָשָׂה עֵץ לְתִלּוֹת אֶת מֵרְדֵּכָי, וְרוֹצֵה לְסַתּוֹר אוֹתוֹ. וַיִּבְהִלוּ לְהַבִּיא אֶת הַמֶּן אֶל הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר עָשְׂתָה אֶסְתֵּר. וְהִיָּה מֵאֵת ה', שֶׁלֹּא יִסְפִּיק לְסַתּוֹר אֶת הָעֵץ, כַּדִּי שְׁחַרְבּוֹנָה מִסָּרִיסֵי הַמֶּלֶךְ, יֹאמֵר לְאַחַשׁוּרֶשׁ (לְקַמֵּן ז, ט) "גַּם הִנֵּה הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הֵמֵן לְמֵרְדֵּכָי" וְכו'.

⁴³ בגר"א מוכח, שהמן הסתפק האם מה שקרה הוא מקרה, ויוכל אח"כ לתלות את מרדכי. או שחכמיו צודקים, וכדאי לסתור את העץ. ונראה לבאר: שזהו דרך הרשעים, הם רואים השגחה פרטית לפני העיניים, אבל קשה להם להאמין, שיש משגיח לבירה, והם תולים את זה בכל מיני סיבות. וידוע ש'עמלק' גימטרייה 'ספק'.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ז

א וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ וְהַמָּן לְשִׁתּוֹת בַּהֲשִׁיחֵת עִם אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָּה. מִשָּׂא"כ בַּמִּשְׁתֶּה הָרִאשׁוֹן, שֶׁהִיטָה בַּתְּעִיבָה לֹא יִכְלֶה לְהִשְׁתַּחֲוֶה.

ב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר גַּם בַּיּוֹם הַשְּׁנִי בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן: מַה שְּׂאֵלְתְּ עַל עֲצֻמְךָ אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָּה, וְתִנָּתֶן לְךָ מַה שֶּׁחָסֵר לְךָ. וְיִמָּה בְּקִשְׁתְּךָ עַל אַחֵרִים, עַד חֲצִי הַמַּלְכוּת וְתַעֲשֵׂ, אֲעִשֶׂה עִמּוֹ מַה שֶׁתִּבְקְשִׁי.

ג הַמְּבַקֵּשׁ מִחֲבֵירוֹ צְרִיךְ שְׁנֵי תִנָּאִים: וְתַעֲנֵן אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָּה וְתֹאמֶר: א. אִם מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הַמֶּלֶךְ לִתֵּת לִי. ב. וְאִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב, אִם הַמֶּלֶךְ מֵעוֹנֵינִי לַעֲזוֹר. תִּנָּתֶן לִי נִפְשִׁי בְּשִׂאֵלְתִּי עַל עֲצֻמִּי. וְעַמִּי בְּבִקְשֵׁתִי, עַל אַחֵרִים.

ד א. אִם אֲנִי מוֹצֵאת חֵן בְּעֵינֶיךָ, תִּרְחַם עֲלַי, כִּי נִמְכַרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי⁴⁴ לְהִשְׁמִיד לְהַרְגוֹ וּלְאַבֵּד. וְאֵלּוּ לְעַבְדִּים וְלְשִׁפְחוֹת נִמְכַרְנוּ הַחֲרָשְׁתִּי. ב. וּמִשׁוֹם רְצוֹן הַמֶּלֶךְ, הֲרִי בְרוּר שְׂאִין אֶתְּךָ רוֹצֵה בְּזֵה, וְאַתָּה מֵעוֹנֵינִי לַעֲזוֹר לִי, כִּי אֵין הֶצֶר שׁוֹהַ בְּנֶזֶק הַמֶּלֶךְ, וְלֹא כִּמוֹ שֶׁאָמְרוּ לַמֶּלֶךְ: "וְלִמְלֶכֶךְ אֵין שׁוֹהַ לְהַנִּיחִם".

ה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ וַיֹּאמֶר לְאֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָּה: מִי הוּא זֶה שְׂרוֹצֵה לְהַרְגוֹ אוֹתְךָ, וְאַתָּה עִמָּךְ. וְאֵי זֶה הוּא, מִהוּ עִמָּךְ, הֲרִי אִמְרַת שֶׁאֵת לֹא יוֹדַעַת מִי עִמָּךְ⁴⁵. אֲשֶׁר מְלֹאוֹ לְבָבוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן.

ו וְתֹאמֶר אֶסְתֵּר: אֵישׁ צָר וְאוֹיֵב הֶמָּן הֶרַע הַזֶּה. וְהֶמָּן נִבְעַת מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶכָּה.

ז וְהַמֶּלֶךְ קָם בְּחִמְתּוֹ מִמִּשְׁתֵּה הַיַּיִן, אֶל גִּנַּת הַבַּיִת. וְהֶמָּן עָמַד לְבִקְשׁ עַל נַפְשׁוֹ מֵאֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָּה, כִּי רָאָה כִּי כָלְתָה אֵלָיו הַרְעָה מֵאֵת הַמֶּלֶךְ.

⁴⁴ שמעתי מחמותי בשם חמי ר' אריה לייב היימאן זצ"ל, שהטעם שמתחפשים בפורים כיון שאסתר התחפשה, עד עכשיו לא ידעו מי עמה, ועכשיו אסתר הורידה את המסכה מעליה, ואמרה, תראו אני יהודיה. ולמעשה התחפשות זאת יש לה שורשים קדומים. עשו התחפש לצדיק בפני יצחק. יעקב התחפש בפני יצחק לקחת את הברכות שמגיעות לו.

⁴⁵ צ"ע: הרי הגמ' (מגילה טז, א) אומרת: "ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה, 'ויאמר ויאמר' למה לי? אמר רבי אבהו: בתחלה עלו ידי תורגמן, כיון דאמרה ליה, מדבית שאול קאתינא, מיד ויאמר לאסתר המלכה".

ומתי אסתר אמרה לאחשורוש שהיא באה מבית שאול, כשאמרה "כי נמכרנו אני ועמי", ברור שהזכירה מי עמה (וכן הוא בתרגום). ואז אחשורוש שאל אותה, על יחוסה, ואמרה לו שבאה מבית שאול. וא"כ כבר לפני השאלה "מי הוא זה, ואיזה הוא", אחשורוש ידע מי עמה? ועוד: לפי הגר"א היכן אסתר ענתה לאחשורוש על שאלתו?

מגילת אסתר כיד המלך פרק ז

ח וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּנַּת הַבַּיִת וְאֵל בֵּית מִשְׁתֵּה הַיַּיִן, וְהָמֶן נָפַל עַל הַמֶּטֶה אֲשֶׁר אֶסְתֵּר עָלֶיהָ, מִגּוּדֵל הַצֶּעַר, לֹא יָכַל לַעֲמוּד. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ: הַגֵּם לְכַבּוֹשׁ אֶת הַמְּלָכָה עִמִּי בַּבַּיִת. הַדָּבָר יָצָא מִפִּי הַמֶּלֶךְ וּפְנֵי הָמֶן חָפוּ.

ט וַיֹּאמֶר חֲרַבּוֹנָה אֶחָד מִן הַסָּרִיסִים (= הַמְּשֻׁרְתִּים) שֶׁנִּשְׁלַח לְקִרְוֵא לְהַמֵּן לְמִשְׁתֵּה אֶסְתֵּר, וְשָׁמַע אוֹתָם מְדַבְּרִים שֶׁכֹּדָאִי לְסַתּוֹר אֶת הָעֵץ, וְלַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם עִם מֵרְדֵּכָי, וְלִכֵּן הוּא יָדַע לְמַה הָעֵץ מִיוֹעֵד (ו, יד). לְפָנָי הַמֶּלֶךְ: גַּם הִנֵּה הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הָמֶן לְמֵרְדֵּכָי, אֲשֶׁר דָּבַר טוֹב עַל הַמֶּלֶךְ, אַחֲשׁוּרוּשׁ חֶשֶׁב שֶׁחֲרַבּוֹנָה מֵתְכוּן לֹמֵר 'אֲשֶׁר דָּבַר הַמֶּן, שֶׁהָעֵץ יוֹתֵר טוֹב לְמֶלֶךְ, וְכֵן גְּבִרָה חֲמַתּוֹ⁴⁶. עָמַד בַּבַּיִת הָמֶן, גְּבִיחַ חֲמֻשִּׁים אֲמָה. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ: תִּלְהוּ עִלָּיו.

י וַיִּתְּלוּ אֶת הָמֶן עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הִכִּין לְמֵרְדֵּכָי,⁴⁷ וְחַמַּת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה.

⁴⁶ מהפסוקים משמע, שהמכה בפטיש להרוג את המן היה מה שחרבונה אמר: "גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי, אשר דבר טוב על המלך".

וצ"ע: מדוע לא הספיק למלך מה שהמן רצה להרוג את אסתר ועמה.

ונראה: שהרי אחשורוש נתן רשות להמן להוציא גזירה זו לפועל, לכן הוא הרגיש מאד נבוך בכל הסיפור הזה, האם להרוג את המן, בשעה שהוא היה בעצה אתו ביחד. ולכן הקב"ה סיבב, א. שהמן יפול על המטה של אסתר, וזה העלה את חמתו של אחשורוש. ב. מה שחרבונה אמר גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי, אשר דבר טוב על המלך, ובמיוחד לפי פירוש הגר"א, שהקב"ה סיבב, שאחשורוש יחשוב שחרבונה מתכוון לומר: 'אשר דבר המן, שהעץ יותר טוב למלך'. א"כ המן מורד במלכות, וזה הכריע את הכף, לרעת המן.

⁴⁷ מפלת המן בי"ז ניסן.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ח

א ביום ההוא⁴⁸ נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה, את בית המן צרר היהודיים [היהודים]⁴⁹, ומרדכי בא לפני המלך, כי הגידה אסתר מה הוא לה.

ב מרדכי קבל את שני הדברים שאחשורוש נתן להמן, גדלו בממון, ונשא בכבוד. א. ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן, ויתנה למרדכי, ומנהו משנה למלך, הוא כבוד. ותשם אסתר את מרדכי על בית המן, גדולה בממון. {פ}

ג ותוסף אסתר על דבריה שאמרה, 'כי נמכרנו אני ועמי' (ז, ד), ותדבר לפני המלך, ותפל לפני רגליו, ותבך ותתחנן לו, להעביר את רעת המן האגגי, הלשון הרע שאמר על היהודים, 'ישנו עם אחד וכו', ולמלך אין שוה להניחם⁵⁰, (ג, ח). ואת מחשבתו אשר חשב על היהודים, להשמיד להרוג ולאבד.

ד ויושט המלך לאסתר את שרבת הזקב. ותקם אסתר, ותעמד לפני המלך.

ה בכל בקשה צריך ג' דברים: ותאמר א. אם על המלך טוב, שהמלך רוצה לעזור. ב. ואם מצאתי חן לפניו, אני מוצאת חן בעיניך. ג. וכשר הדבר לפני המלך, שהדבר נכון וישר לעשותו. ועוד דבר רביעי: וטובה אני בעיניו, אם ברצונו להחיות אותי, ולתת לי טעם בחיים, יכתב להשיב את הספרים מחשבת המן בן המדתא האגגי, אשר כתב לאבד את היהודים אשר בכל מדינות המלך.

ו כי אם לא יכתב להשיב את הספרי מחשבת המן, איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי, ואין חיי חיים⁵¹.

⁴⁸ י"ז ניסן, יום מפלת המן.

⁴⁹ צ"ע: הרי המן היה מזרע עמלק, וצריך לאבד את כל רכושם, אסור להנות מהם? מתרץ הגר"ז מבריסק: שנכסי המן עברו למלך, כדין הרוגי מלכות שנכסיהם למלך, וא"כ הנכסים כבר לא שייכים להמן אלא למלך.

⁵⁰ צ"ע: מי ידע מה המן אמר לאחשורוש, על היהודים, זו היתה שיחה ביניהם. ועוד: מה באמת עשו מרדכי ואסתר להעביר את הלשון הרע של המן. הם רק שלחו ספרים לבטל את גזירתו להשמיד להרוג ולאבד.

על השאלה הראשונה נראה: הגר"א כותב (ג, ח-יא) שפרשת נתינת הכסף התפרסם לכולם, רק לא ידעו על איזה עם מדובר, ומה יעשו בהם. ואחרי שהתברר שהכוונה ליהודים, ממילא נאמר לשון הרע על היהודים בכל מדינות המלך.

⁵¹ צ"ע: מה הדבר הרביעי שאסתר הוסיפה, ועוד: מדוע הגר"א מחלק את דברי אסתר לשלשה דברים, ועוד דבר רביעי, ולא אומר לכתחילה שהיו ארבעה דברים.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ח

ז ויאמר המלך אַחַשְׁוֵרֶשׁ לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּלְמֶרְדֵּכַי הַיְהוּדִי: הֲנִיָּה בֵּית הַמֶּן נִתְּנִי לְאַסְתֵּר, וְאֵתוֹ תָּלוּ עַל הָעֵץ, עַל אֲשֶׁר שָׁלַח יְדוֹ בִּיהוּדִים [בַּיְהוּדִים].

ח וְאַתָּם כָּתְבוּ עַל הַיְהוּדִים כְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ, וְחַתְּמוּ בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ, כִּי כָתֹב אֲשֶׁר נִכְתָּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְנִחְתָּמוּ בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ אֵין לְהִשָּׁיב.

ט וַיִּקְרְאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּעֲת הַהִיא בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֲדָשׁ סִינּוֹן בְּשָׁלוֹשָׁה וְעֶשְׂרִים בּוֹ, הֵם חֲכוּ לְשַׁלּוֹחַ אֶת הַסְּפָרִים הַשְּׁנָיִם עַד כ"ג סִינּוֹן, וְלֹא שַׁלְּחוּ מִיַּד בִּי"ז נִיסוֹן, בְּיוֹם מַפְלַת הַמֶּן, כְּדִי שֶׁשְׁלוּחֵי הַמֶּן עִם הַסְּפָרִים הָרִאשׁוֹנִים יַחְזְרוּ, וְיִשְׁלְחוּ עִם אוֹתָם שְׁלוּחִים אֶת הַסְּפָרִים הַשְּׁנָיִם, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ שֶׁהַסְּפָרִים הַשְּׁנָיִם שָׁקֵר הֵם. וְעוֹד: כְּדִי שֶׁיַּחְזְרוּ בַּתְּשׁוּבָה שְׁבַעִים יוֹם, מִי"ד נִיסוֹן עַד כ"ג סִינּוֹן, כְּנֶגֶד הַשְּׁבַעִים שָׁנָה שֶׁהֵם בְּגָלוּת⁵². וַיִּכְתָּב

ונראה: כשנקדים הערה מעניינת. בפרק זה רואים שאם אסתר לא היתה מתחננת לאחשורוש להציל את היהודים, אחשורוש לא היה נוקף אצבע לעשות משהו. לא נראה שהיה איכפת לו שיהיו במלכותו פחות כמה אלפי או מאות אלפי אזרחים, ובמיוחד יהודים. ובמיוחד שיש חוק "כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב". אחשורוש אהב את אסתר ורצה למלאות את רצונה, הרג את המן שהציק לאסתר, ונתן למרדכי דודה כבוד וממון, והם כבר לא בסכנה, הם תחת חסות המלך, ולא איכפת לו כ"כ משאר היהודים.

לכן כדי להציל את היהודים, אסתר חייבת לשכנע את אחשורוש, שאם לא יצילו את עמה, חייה אינם חיים, ואז כיון שלאסתר לא יהיה טעם בחיים, אחשורוש יסכים להציל אל היהודים. לכן יתכן שאחשורוש רוצה לעזור לאסתר, והיא מוצאת חן בעיניו, והדבר ראוי לעשותו, אבל כל זמן שזה לא נוגע לחיי אסתר, הוא לא ישקיע את כוחו לבטל את הגזירה. הוא מאד רוצה לעזור וכו', אבל יש כמה הפרעות שלא נותנים לו לעזור. לכן אסתר מסיימת שאם לא יעזור לה, חייה אינם חיים.

הגר"א בהמשך דבריו אומר שארבעת דברים אלו הם כנגד ד' אותיות שם הויה. אין לנו עסק בנסתרות, אבל כאן בולט המוסר השכל שיש בדבר, ולכן בלא כלום א"א. ארבעה אותיות הויה מרמזים לארבעה עולמות, אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, שמהם מגיע השפע לעולמנו, שהוא עולם העשיה, ה' האחרונה שבשם הויה. אנו מעוניינים שהקב"ה ישפיע לנו שפע רוחני מעולמות העליונים. וכדי לקבל אותו, אנו צריכים להרגיש שבאמת חיינו אינם חיים לולי שפע זה. אם לא מרגישים כך, אלא הרוחני הוא דבר מְשֻׁנֵי בחיינו, ואין את ההרגשה הזאת "למה לי חיים", "כי הם חיינו ואורך ימינו", המלך לא תמיד משפיע למלכה את השפע הרוחני שנשמתה צריכה. וממילא לא את השפע הגשמי, כדי לסייע לעבודת ה'. ודו"ק.

⁵² כשניסן ואייר מלאים יש שבעים יום מי"ד ניסן עד כ"ג סיון. הגר"א מחשיב את השבעים יום, מי"ד ניסן, מאז שהתחיל הצום שלשת ימים (ד, טז), ואע"פ שכבר בי"ג ניסן, מרדכי התחיל לחזור בתשובה, כמו שכתוב: "וילבש שק ואפר" וכו', אבל עיקר התשובה של כל היהודים בשושן, היה בעיקר מאז שהתחילו לצום, שהרי היהודים בשושן לא ידעו שנגזרה הגזירה. (עיין ד, ג. ובהערה שם).

החשבון הזה הוא בשושן שהתחילו בתשובה בי"ד ניסן, ואילו בשאר המקומות התחילו בתשובה כשהשלוחים הגיעו, כמו שכתוב (ד, ג) 'ובכל מדינה ומדינה אשר דבר המלך מגיע, אבל גדול ליהודים'. מדינה שלקח לשלוחים להגיע יומיים, התחילו לחזור בתשובה בט"ז ניסן, וכו'. וא"כ לכאורה היה להם פחות משבעים יום עד כ"ג ניסן. זה אינו, שכמו ששלוחי המן

מגילת אסתר כיד המלך פרק ח

בְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה מְרַדְּכִי אֶל הַיְהוּדִים, וְאֶל הָאֲחַשְׁדָּרְפָּנִים וְהַפְּחוֹת, וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת, אֲשֶׁר מֵהַדּוֹ וְעַד כּוֹשׁ, שָׁבַע וְעָשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה. מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ, וְעַם וְעַם כְּלִשְׁוֹנוֹ,⁵³ וְאֶל הַיְהוּדִים כְּכַתְּבָם וְכְלִשְׁוֹנָם.

ז וַיִּכְתֹּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֶרֶשׁ, וַיַּחֲתֵם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ. וַיִּשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד הָרָצִים בְּסוּסִים, רֶכְבִּי הָרֶכֶשׁ הָאֲחַשְׁתָּרְנִים, בְּנֵי הָרַמְכִים.

זא לֹאֲחַשְׁדָּרְפָּנִים וְהַפְּחוֹת שִׁדְעוּ מֵהַ כְּתוּב בַּסְּפָרִים הָרִאשׁוֹנִים (ג, יג), וּפְחָדוֹ מִמְרַדְּכִי, כְּתוּבוֹ מִפּוֹרֶשׁ: אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ לַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל עִיר וְעִיר, לְהַקְהֵל וְלַעֲמֹד עַל נַפְשָׁם, לְהַשְׁמִיד וְלְהַרְגוֹ וּלְאַבֵּד אֶת כָּל חַיִּל עַם וּמְדִינָה הַצָּרִים אֹתָם טַף וְנָשִׁים וְשָׁלָלָם לְבוֹז.

זב בַּיּוֹם אֶחָד בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֶרֶשׁ בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר.

זג וְלֵהֲמוֹן הָעַם שֶׁאִ"א הִיָּה לֹמֵר לֵהֵם שֶׁהַסְּפָרִים הָרִאשׁוֹנִים הֵם שֶׁקָּר, וְהֵמֵן הִטְעָה אֶת הַמֶּלֶךְ, כִּיֹּן שֶׁלֹּא הָיוּ מֵאֲמִינִים, הִסְבִּירוּ אֶת פְּתֻשָׁן הַכְּתָב שֶׁכְּתוּב בָּהּ: "לְהַנְתֵּן דָּת בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה גְלוּי לְכָל הָעַמִּים לֵהִיֹּת

הגיעו אחרי יומיים, גם שלוחי מרדכי הגיעו אחרי יומיים, ויוצא שבכל המקומות היה שבעים יום לחזרה בתשובה.

וצ"ע: הגר"א לקמן (פסוק י) כותב: "וישלח ספרים ביד הרצים בסוסים, רכבי הרקש האחשתרנים, בני הרמכים, פירוש כדי לרוץ מהר, כדי שלא יהיו ישראל מדאגה יותר מדי". הגר"א בא ליישב מדוע בספרים הראשונים ששלח המן כתוב רק "ונשלח ספרים ביד הרצים" (ג, יג), ולא מוזכרים סוסים וגמלים מהירים. אלא שמרדכי שלח רצים מהירים יותר מהרצים של המן, כדי שישראל לא יהיו בצער. ולפי"ז השלוחים של מרדכי הגיעו לכל המקומות, לפני שעברו שבעים יום, וצ"ע?

⁵³ צ"ע מדוע בפרק א' (כב) כשהמן שלח את הספרים כתוב: "וישלח ספרים אל כל מדינות המלך, אל מדינה ומדינה ככתבה, ואל עם כלשונו", ואלו כאן כתוב: "מדינה ומדינה ככתבה, ועם כלשונו, ואל היהודים ככתבם וכלשונם"?

ונראה לפי מה שביאר הגר"א שם, שלכל מדינה נשלחה שני סוגי ספרים. לשלטון נשלחו ספרים בשפתם, וזהו "מדינה ומדינה ככתבה", איך שהיו רגילים לכתוב, לשון פרסי, באותיות פרסיות. ו"עם כלשונו", ולעם, הספרים נכתבו באותיות פרסיות, ובלשון שהם מדברים, עיי"ש.

ולפי"ז מיושב נפלא, המן שלח ליהודים כמו כל העמים, כמו לכל עם ועם כלשונו, בכתב המדינה, ובלשון שהם מדברים. אבל מרדכי הפלא את היהודים לטובה, ושלח להם ספרים מיוחדים, 'ככתבם וכלשונם'. בכתב לשון הקודש, ובשפת לשון הקודש שדברו בו. או ארמית שדברו בו.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ח

עתידיים ליום הזה, שהכוונה היא: ולקיות היהודיים עתודים [היהודים עתידיים] ליום הזה להנקים מאיביהם⁵⁴.

יד הרצים לכבי הרקש האחשתרנים יצאו מבהלים ודחופים בדבר המלך. והדת נתנה בשושן הבירה. {פ}

טו ומרדכי יצא מלפני המלך, בלבוש מלכות תכלת וחור, ועטרת זהב גדולה, ותכריף בוצ וארגמן, והעיר שושן צהלה ושמחה.

טז ליהודים היתה אורה ושמחה וששן ויקר.

יז ובכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע, שמחה וששון ליהודים, משנתה ויום טוב. ורבים מעמי הארץ מתיהדים, עשו עצמם יהודים, ולא קבלו אותם, כיון שהתגיירו כי (= משום) שנפל פחד היהודים עליהם. וכמו שהגמ' אומרת 'אין מקבלים גרים בימי מרדכי'⁵⁵.

⁵⁴ **צ"ע:** הרי היהודים ידעו מהגזירה, כיון שהפחות הודיעו להם, כמו שכותב הגר"א (ד, ג). וא"כ הדבר התפרסם, ואיך יתכן שהמון העם לא ידע מהגזירה להשמיד להרוג ולאבד.
⁵⁵ ירושלמי קידושין: (פ"ד ה"א) "המתגייר לשם אהבה, וכן איש מפני אשה, וכן אשה מפני איש, וכן גירי שולחן מלכים, וכן גירי אריות, וכן גירי מרדכי ואסתר – אין מקבלין אותן".

מגילת אסתר כיד המלך פרק ט

פרק ט מחולק לשני חלקים:

א. פסוקים א-כ מסופר על מלחמת היהודים באויביהם, הימים שבהם נלחמו, והימים שבהם נחו.

ב. פסוקים כ-סוף מסופר קביעת מרדכי את פורים לדורות.

א וּבְשָׁנִים עָשָׂר חֲדָשׁ הוּא חֲדָשׁ אֲדָר, בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ, אֲשֶׁר הִגִּיעַ דָּבָר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ לְהַעֲשׂוֹת, בַּיּוֹם אֲשֶׁר שָׁבְרוּ אֲיָבֵי הַיְהוּדִים לְשָׁלוֹט בָּהֶם, וְנִהְפְּזוּ הוּא, אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְהוּדִים הַמָּה בְּשָׁנָאֵיהֶם.

ב נִקְהָלוּ הַיְהוּדִים בְּעָרֵיהֶם בְּכָל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוֹשׁ, לְשַׁלַּח יָד בְּמִבְקָשֵׁי רַעְתָּם, וְאִישׁ לֹא עָמַד לִפְנֵיהֶם, כִּי נָפַל פְּחָדָם **שֶׁל הַיְהוּדִים** עַל כָּל הָעַמִּים (= **עַל הַמּוֹן הָעַם**) **שֶׁלֹּא הִכִּירוּ אֶת מֵרְדֳכִי**.

ג אבל וְכָל שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת וְהָאֲחֻשְׁדָּרְפָּנִים וְהַפְּחוֹת וְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ, **שֶׁהִכִּירוּ אֶת מֵרְדֳכִי**, מְנַשְּׂאִים אֶת הַיְהוּדִים, כִּי נָפַל פְּחָד מֵרְדָּכִי עֲלֵיהֶם.

ד כִּי גָדוֹל מֵרְדָּכִי בְּבֵית הַמֶּלֶךְ וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת כִּי הָאִישׁ מֵרְדָּכִי הוֹלֵךְ וְגָדוֹל⁵⁶.

⁵⁶ **ז"ל הגר"א:** "ואמר הולך וגדל, כי אמרו בירושלמי, שהצדיקים כבודם מתגדל מעט מעט, עד שנתגדל מאד". המקור בירושלמי ברכות: (ד ב) "אמר רבי חייא רבה, כך היא גאולתן של ישראל, בתחילה קצת קצת, כל מה שהיא הולכת, היא רבה והולכת. כך בתחילה 'ומרדכי יושב בשער המלך', ואח"כ 'ויקח המן את הלבוש ואת הסוס', ואח"כ 'וישב מרדכי אל שער המלך', ואח"כ 'ומרדכי יצא מלפני מלך בלבוש מלכות', ואח"כ 'ליהודים היתה אורה ושמחה". וברור שהלשון שכתוב במרדכי 'הולך וגדל', ולא בהמן, בא להדגיש שהסיבה שמרדכי קבל את הכבוד שקבל, ולא נפל מזה, כיון שהכבוד היה אצלו לאט לאט, בצורה של 'הולך וגדל', משא"כ המן.. **וקשה:** הרי גם המן קבל את הכבוד לאט לאט. בתחילה היה משבעת רואי פני המלך, אח"כ אחשורוש גדלו מעל כל השרים, אח"כ אחשורוש צוה שישתחוו לו, אח"כ אסתר הזמינה אותו למשתה. א"כ מה החילוק בינו למרדכי?

ונראה ליישב: שיש חילקו יסודי בין בין הצורה שבה מרדכי עלה לגדולה, ובין הצורה שבא המן עלה לגדולה. מרדכי לא עשה שום פעולה להגיע לגדולתו, הדבר פשוט קרה מעצמו. הוא למד תורה, ונעשה אחד מהסנהדרין, בהגיעו לששון נעשה לאחד המנהיגים של עם ישראל, ולכן ישב בשער המלך. וכל התהליך שקרה אח"כ קרא מעצמו בלא שמרדכי יחפש כבוד. משא"כ אצל המן, הכל בא ברמאות ובחיפוש אחר כבוד. בתחילה המן יעץ לאחשורוש להרוג את ושתי לתועלת עצמו (א, טז, הגר"א), ואחשורוש היה מרוצה מעצתו ולכן גדלו (ב, א, הגר"א). א"כ המן קבל את גדולתו ברמאות, ע"י שיעץ עצה לטובת עצמו, ולא לטובת המלך. אח"כ אחשורוש צוה שישתחוו להמן, והמן הסכים לכבוד הזה, אע"פ שהיה מזויף, שהרי בשלמא אם היו עושים את המן אלוה, ומשתחוים לו מעצמם, מחמת הערכתו וגדולתו, כמו שעשה נבוכדנצר לדניאל, ניחא. אבל להכריח אנשים לכבדו, ולעשותו אלוה, זהו רדיפה אחר כבוד שלא מגיע לו. וכשאסתר הזמינה את המן לסעודה, הוא התפאר 'ואף לא הביאה אסתר

מגילת אסתר כיד המלך פרק ט

ה וַיִּכּוּ הַיְהוּדִים א. הַנְּמַצִּים בְּשׁוֹשׁן, ב. וְהַנְּמַצִּים בְּכָל מְדִינַת הַמֶּלֶךְ, בְּכָל אֲיִבֵיהֶם, מִפֶּת חָרֵב בְּמִקּוֹם שֶׁלֹּא יָמוּתוּ מִיָּד, כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בִּיְסוּרֵיהֶם. וְאַחֲ"כֵּי הָרֶג, הָרְגוּ אוֹתָם. וְאַבְדּוֹן אֲבָדוּ אֶת גּוֹפוֹתֵיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְגוֹיִים זִכְרוֹן מֵהֶם, וַיִּזְכְּרוּ מַה עָשׂוּ לָהֶם הַיְהוּדִים. וַיַּעֲשׂוּ בְּשִׁנְאֵיהֶם כְּרָצוֹנָם.

הַפְּסוּקִים הַבָּאִים מִפְּרָטִים מַה עָשׂוּ לָהֶם הַיְהוּדִים, א. שְׁבִשׁוּשׁן. ב. בְּשֵׁאר מְדִינַת הַמֶּלֶךְ.

ו א. מַה קָרָה בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה: וּבְשׁוֹשׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְהוּדִים וְאַבְדּוּ חַמֵּשׁ מֵאוֹת אִישׁ.

ז וְאֵת פְּרִשְׁנֵדְתָּא וְאֵת דְּלָפוֹן וְאֵת אֶסְפֵּתָא. **ח** וְאֵת פּוֹרְתָא וְאֵת אֲדִלְיָא וְאֵת אֲרִידְתָּא. **ט** וְאֵת פְּרַמְשֵׁתָא וְאֵת אֲרִיסִי וְאֵת אֲרָדִי וְאֵת וִיזְתָּא. **י** עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמֶן בֶּן הַמֶּדְתָּא צָרַר הַיְהוּדִים הָרְגוּ, וְלֹא אֲבָדוּ אֶת גּוֹפוֹתֵיהֶם, כִּיּוֹן שָׂרְצוּ לְתוֹתָם. וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם, לְהַרְאוֹת שֶׁלֹּא הָרְגוּ אֶת הַגּוֹיִים בְּשִׁבִיל מִמּוֹן.⁵⁷

יא בְּיוֹם הַהוּא בָּא מְסַפֵּר הַהֲרוּגִים בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ. { ס }

יב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה: בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְהוּדִים וְאַבְדּוּ חַמֵּשׁ מֵאוֹת אִישׁ, וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמֶן. בְּשֵׁאר מְדִינַת הַמֶּלֶךְ מָה עָשׂוּ?⁵⁸ וַיֹּמַר שְׂאֵלְתֶּךָ וַיִּנְתֶּנּוּ לָךְ, וַיִּמָּה בְּקִשְׁתֶּךָ עוֹד וַתַּעֲשׂ.

יג וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר: אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יִנְתֶּנּוּ גַם מִחַר לַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשׁן לַעֲשׂוֹת כְּדַת הַיּוֹם, וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמֶן יִתְּלוּ עַל הָעֵץ.

יד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהַעֲשׂוֹת כִּן, וַתִּנְתֶּנּוּ דָת בְּשׁוֹשׁן וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמֶן תָּלוּ.

טו וַיִּקְהָלוּ הַיְהוּדִים [הַיְהוּדִים] אֲשֶׁר בְּשׁוֹשׁן, גַּם בְּיוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר, וַיִּהְרְגוּ בְּשׁוֹשׁן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ, וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם, לְהַרְאוֹת שֶׁלֹּא הָרְגוּ אֶת הַגּוֹיִים בְּשִׁבִיל מִמּוֹן.

אם אותי, הוא התגאה בהזמנה זו על אחרים. וכבוד כזה שבא ברמאות, רדיפה, וגאווה, לא מוגדר בתור כבוד של צדיקים 'הולך וגדל', אלא כבוד 'שלפני שבר גאון'.

⁵⁷ צ"ע: מדוע הגר"א לא מסביר שהטעם שבבזה לא שלחו את ידם, כיון שהגויים שהיהודים הרגו, היו עמלקים כמבואר בתרגום, וצריך לאבד את נכסיהם, ואסור להנות מהם? ויתכן שגם הרוגים אלו נחשבים להרוגי מלכות שנכסיהם למלך, וכמו שכותב הגר"ז מבריסק (פרק ח, הערה 49) כיון שנהרגו ברשות המלך, אע"פ שלא פשעו למלכות, ולא נחשב לנכסי עמלק. אלא שהמלך הרשה להם לקחת את ממונם, ואעפ"כ לא לקחו מטעם שכותב הגר"א.

⁵⁸ צ"ע: א. אסתר לא עונה לאחשורוש על שאלה זה? ב. מנין לאסתר לדעת מה עשו בשאר מדינות, האם היה בזמנם טעלעגראמע וטעלפאן?

מגילת אסתר כיד המלך פרק ט

טז ב. מה עשו באר מדינות: ושאר היהודים אשר במדינות המלך, נקהלו ועמד על נפשם, ונוח מאיביהם, והרג בשנאייהם, חמשה ושבעים אלף, ובבגה לא שלחו את ידם⁵⁹, להראות שלא הרגו את הגויים בשביל ממון.

סיכום ימי המלחמה

יז ביום שלשה עשר לחדש אדר, נקהלו היהודים בשאר מדינות המלך, ונוח בארבעה עשר בו, ועשה אתו יום משתה ושמחה.

יח והיהודיים [היהודים] אשר בשושן, נקהלו בשלשה עשר בו ובארבעה עשר בו, ונוח בחמשה עשר בו, ועשה אתו יום משתה ושמחה.

יט על כן היהודים הפרוזים [הפרזים] הישבים בערי הפרזות, עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה⁶⁰, כנגד מה שהמן רצה לאבד את הרוח, שהוא החיות שבלב. ומשתה ויום טוב, כנגד מה שהמן רצה לאבד את הנפש והגוף, שלא ישאר שם ישראל בעולם. ומשלוח מנות איש לרעהו⁶¹.

קביעת מרדכי ואסתר את ימי הפורים לדורות

בקביעת מרדכי ואסתר את ימי הפורים היו שלשה שלבים.

א. איגרת הראשונה של מרדכי, נכתבה בשנה הראשונה, (פסוקים כא-כו. חוץ מפסוק כג שבא במאמר מוסגר). והציווי הוא, לעשות אותם ימי משתה ושמחה, משלוח מנות, ומתנות לאביונים.

ב. איגרת אסתר ומרדכי שנכתבה בשנה השנייה (פסוקים כט-לא). האיגרת היא מגילת אסתר כמו שכתובה לפנינו, שכתובה ברוח הקודש. והציווי הוא "לקרוא את המגילה בכל שנה ושנה, ולקיים את הכתוב בה.

⁵⁹ פסוק זה היה צריך לכתוב לפני פסוק יא, כיון שנעשה ביום השלשה עשר. אלא מספרים קודם מה קרה בשושן, ביום השלשה עשר והארבעה עשר. ואח"כ מספרים מה קרה בשאר המדינות בשלשה עשר.

⁶⁰ צ"ע: מדוע לא כתבו ג"כ על כן היהודים היושבים במוקפי חומה עושים את יום חמשה עשר לחודש אדר יום משתה ושמחה?

⁶¹ צ"ע: מדוע מוזכר כאן ומשלוח מנות איש לרעהו, הרי הגר"א כותב בפסוק כג שהיהודים קבלו על עצמם רק יום משתה ושמחה, ומרדכי הוסיף משלוח מנות ומתנות לאביונים, וא"כ קשה מדוע מוזכר כאן משלוח מנות, וא"ת שכתוב על שם מה שנהגו לעשות אחרי שמרדכי הוסיף משלוח מנות, א"כ שיכתבו גם ומתנות לאביונים?

מגילת אסתר כיד המלך פרק ט

ג. פסוק לב, קביעת המגילה, א. לדורות. ב. בכתובים. כדברי הגמ' (מגילה ז, א) "שלחה אסתר לחכמים קבעוני לדורות"⁶². בתחילה חכמים סרבו שהמגילה תהיה בין הכתובים. מבאר המהרש"א: שחכמים רצו שהמגילה תהיה בכלל המצות שאינם אלא מדברי סופרים, כמו מצות הדלקת נר חנוכה, ולא מכלל בכתובים, שהוא ספר מספרי הקודש, הנאמרים ברוח הקודש.

ב שלב ראשון: ויכתב מרדכי אחרי פורים שנה ראשונה, את הדברים האלה. וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש, הקרובים והרחוקים.

בא ואלו דברי האיגרת: לקיים עליהם (= לקבל על עצמם), להיות עשים הפרזים את יום ארבעה עשר לחדש אדר, והמוקפים את יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה.

בב כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם, וחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ומשלוח מנות איש לרעהו, ומתנות לאביונים. כנגד מה שהמן רצה לגזול ממונם של ישראל, הם ישלחו זה לזה מנות ומתנות.

בג פסוק זה הוא לא חלק מהאיגרת. אלא כיון שהוזכר 'משלוח מנות ומתנות לאביונים', שמרדכי הוסיף על מה שנהגו מעצמם בשנה הראשונה, הפסוק אומר, שהיהודים קבלו עליהם את הוספת מרדכי. וקבל (= וקבלו על עצמם) היהודים את אשר החלו (= התחילו) לעשות בשנה הראשונה, משתה ושמחה {פסוקים יז-יח}, וגם את אשר כתב מרדכי אליהם להוסיף {פסוק כב}, משלוח מנות ומתנות לאביונים.]

כד כי המן בן המדתא האגגי צרר כל היהודים חשב על היהודים לאבדם, והפיל פור, הוא הגורל להמם ולאבדם.

כה ובבאה (= ובבא אסתר) לפני המלך במשתה היין (ז, ד-ו), ובקשה להעביר את מחשבת המן (ח, ג), אמר אחשורוש, להעביר את הגזירה עם הספר, על ידי הספרים שנתן רשות למרדכי ואסתר לכתבם, כדי שישוב מחשבתו הרעה של המן אשר חשב על היהודים על ראשו, ותלו אתו ואת בניו על העץ.

⁶² ואע"פ שהיהודים קבלו פורים על עצמם ועל זרעם, לולי החיוב מדרבנן לדורות, יש חשש שהפורים יכול להשתכח.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ט

ב על כן קראו לַיָּמִים הָאֵלֶּה פּוּרִים עַל שֵׁם הַפּוּר, **עַד כֹּאֵן דְּבַרֵי הָאִיגֶרֶת**⁶³.
על כן (= לכן), על כל (= משום כל) דְּבַרֵי הָאִיגֶרֶת הַזֹּאת, **שִׁכְתוּב בָּהּ**: וּמָה
רָאוּ עַל כָּכָה, **מָה הִסִּיבָה שֶׁעָשׂוּ אֶת פּוּרִים**, וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם⁶⁴, **וְאִיזָה
צָרוֹת הִגִּיעַ לָהֶם עַיִי הַמֶּן**.

ב לכן, קִיָּמוּ וּקְבַל [וְקַבְּלוּ] הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זָרְעָם, **שֶׁהָיוּ בְּכָלֵל לְאֵבֶד
אֶת גּוֹפֵם, שֶׁאִם הַהוּרִים הָיוּ נֹאבְדִים, לֹא הָיוּ בְּנִים**. וְעַל כָּל הַנְּלוּיִם
עֲלֵיהֶם, **הֵם הַגֵּרִים שֶׁהָיוּ בְּכָלֵל לְאֵבֶד אֶת הַנִּשְׁמָה, שֶׁהֵם הַמְּצוּוֹת. שֶׁאִם
עִם יִשְׂרָאֵל הָיָה נֹאבֶד, לֹא הָיָה אֲפָשְׁרוּ לְהַתְּגַיֵּיר, וְלֹא הָיְתָה אֲפָשְׁרוֹת**

⁶³ **אלו** לא מילה במילה דברי האיגרת, כיון שהאיגרת נכתבה בלשון נוכח: "לכל היהודים,
תחגגו את ימי הפורים, כיון שנחתם בימים אלו, ותקראו לחג פורים ע"ש הפור" וכו'.

⁶⁴ **רש"י** כותב על הפסוק: "ומה הגיע אליהם – מה ראה אחשורוש שנשתמש בכלי הקודש,
ומה הגיע עליהם, **שבא שטן ורקד ביניהם והרג את ושתי** (מגילה יא ב, יט א). מה ראה המן
שנתקנא במרדכי, ומה הגיע אליו שתלו אותו ואת בניו. מה ראה מרדכי שלא יכרע ולא
ישתחוה, ומה ראתה אסתר שזימנה להמן".

וצ"ע: הלשון שחז"ל משתמשים בו "שבא שטן ורקד ביניהם", שלא מצינו בשאר מקומות.
היה צריך לכתוב "ומה הגיע עליהם, שושתי נהרגה"?
ובפשטות 'השטן' הוא שם מושאל, והכוונה שהעון הזה רקד ביניהם, ולכן הם נענשו. אבל מה
שחז"ל תפסו לשון 'שטן', אומר דרשני.

ושמעתי מחברי ר' משה ספרא: ע"פ מה שידוע בשם המקובלים שיום כפורים הוא כפורים,
והוא מבוסס על תיקוני זוהר: "פורים אתקריאת על שם יום הכפורים, דעתידין לאתענגא ביה,
ולשנויי ליה מענוי לענג", (תקו"ז נז:).

ואיתא בגמ': (יומא כ, א) "שטן ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני. ממאי? אמר רמי בר
חמא: 'השטן' בגמטריא תלת מאה ושיתין וארבעה הוי. תלת מאה ושיתין וארבעה יומי אית
ליה רשותא לאסטוני, ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני".

וכיון שפורים דרגתו גדולה מפורים, בפורים לא רק שהשטן לא מקטרג, אלא שעוזר לעם
ישראל. ולכן כאן השטן עזר לעם ישראל להרוג את ושתי, כדי להוביל לנס הגדול של פורים.
(אין הכוונה שהשטן שמח ועושה מעשיו ברצון. אלא הוא קבל תפקיד לעזור לנס פורים. ביום
כיפור הוא קבל תפקיד פסיבי, לא לקטרג. ובפורים הוא קבל תפקיד אקטיבי לעזור. כיון שאז
הכנעתו ע"י קבלת התורה מאהבה).

ומדויק הלשון 'שטן', ולא 'השטן'. כיון ש'שטן' בגימטריא שלש מאות חמישים ותשע, שאחרי
שפורים הגיע, לא רק שאין לו רשות לקטרג בחמשה ימים אלו, שהם י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו, ימי
קריאת המגילה, אלא שהוא עוד עוזר לעם ישראל.

ועוד: בבא בתרא טז א: "אמר ר"ל הוא שטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המות".
ובפורים נעשה נס "ונהפוך הוא", לכן "הוא השטן", שקטרג על אחשורוש, שהשתמש בכלי
המקדש. "הוא יצר הרע", גרם לנו למצוה של שתיה עדי לא ידע, שכחה באה מכח יצר האדם
לשתות ולהשתכר, ועכשיו זה מצוה. "הוא מלאך המות", שהרג את ושתי, ואת המן. וגרם
ל"אשר ישלטו היהודים מה בשונאיהם".

דפח"ח.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ט

לקיים את המצות. ולא יעבור, להיות עשים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם, בכל שנה ושנה.

ב וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים בְּקִרְיַת הַמְּגִילָה⁶⁵, כנגד מה שהמן רצה להשמיד את הנשמה שתפקידה קיום המצות, התוסף להם מצוה חדשה. ונעשים במשתה ושמחה, ומשלוח מנות, ומתנות לאביונים. בכל דור ודור. משפחה ומשפחה, מדינה, ערים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון. ומדינה, ערים שאינם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון. ועיר, כפרים שיש בהם עשרה בטלנים, שקוראים בי"ד. ועיר, כפרים שאין בהם עשרה בטלנים, שמתחילים לקרוא בי"א אדר. וימי הפורים האלה המשתה והשמחה, והמשלוח מנות, והמתנות לאביונים. לא יעברו מתוך היהודים הגדולים. וזכרם, זכרון הנס בקריאת המגילה, לא יסוף מזרעם, מהקטנים, שגם הם חייבים בקריאת המגילה.

כט שלב שני: ותכתב אסתר המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי את כל תקף, את המגילה, שמסופר בה תוקף (= גודל) הנס. לקיים את אגרת הפורים (= מגילת אסתר) הזאת, שיקראו ויקיימו מה שבתוכה⁶⁶. השנית, המגילה הזו, נכתבה בשנה השנית.

ל אחרי שאסתר כתבה את המגילה: וישלח מרדכי ספרים אל כל היהודים אל שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אשורוש, את נוסח המגילה, שנקראת דברי שלום ואמת.

לא לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם, משתה ושמחה, משלוח מנות, מתנות לאביונים, וקריאת המגילה, כאשר קיים (= צוה) עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה. ויהודים קבלו על עצמם לשמוח בימי הפורים כאשר קיימו (= כמו שקבלו) על נפשם ועל זרעם, דברי הצמות וזעקתם,

⁶⁵ ואע"פ שחיוב קריאת המגילה היה רק בשנה השניה (פסוק כט), היא מוזכרת כאן, אגב שאר מצות היום שנהגו כבר.

⁶⁶ צ"ע: מה הכוונה שקיימו מה שכתוב בה? ולא מסתבר שמדובר רק על פרק זה, שבו מוזכרות מצות היום. ושמעתי מר' דניאל קפלן: ע"פ מה שכתב הרמב"ם (ספר המדע אחרי מנין המצות) ז"ל: "שהנביאים עם בית דין, תקנו וצוו לקריאת המגילה בעונתה, כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה, ותשועות שעשה לנו, והיה קרוב לשוועותינו. כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים, שאמת מה שהבטיחנו בתורה "כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו, כה' אלהינו בכל קראינו אליו".

וזה הכוונה של הגר"א "שיקיימו מה שכתוב בה". הקיום הוא בהתבוננות בכל פרק ופרק בהשגחה הפרטית, ובניסים שנעשו בו, כדי לברכו וכו', ושאמת מה שהבטיחנו, וכו'.

מגילת אסתר כיד המלך פרק ט

דברי הצומות על בית המקדש, שנזכרים בספר זכריה. י"ז תמוז, ט' אב, ג' תשרי, וי' טבת⁶⁷.

לב שלב שלישי: ומאמר אסתר, ובקשת אסתר לקבוע את המגילה, א. לדורות, ב. בין הכתובים. בתחילה חכמים הסכימו, א. קים דברי הפרים האלה, שתהיה המגילה לדורות מכלל המצוות שאינן אלא מדברי סופרים, כמו נר חנוכה. ואח"כ הסכימו, ב. ונקתב בספר, שיהיה מכלל הכתובים, שהוא ספר מספרי הקודש, הנאמרים ברוח הקודש. {פ}

⁶⁷ **אבן עזרא**. דהיינו: אע"פ שקבעו פורים ימי שמחה, לא שכחו מה שקבלו על עצמם, את ימי הצומות. **כותב האבן עזרא**: "כי הנביא [זכריה] לא צום שיתענו, כאשר אפרש במקומו. ואנחנו חייבים שלא נסיג גבול ראשונים". דהיינו: להמשיך לצום כמו שצמו אבותינו.

מגילת אסתר כיד המלך פרק י

א וַיִּשֶׁם הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרֶשׁ [אַחְשֵׁרוּשׁ] מִסַּעַל הָאֶרֶץ עַל מֵאָה עֶשְׂרִים מְדִינֹת שְׁבִיבָה, גִּמְטְרִיָּה 'מס'. וְאֵי הֵם, עֶשְׂרִים וּשְׁבַע מְדִינֹת שְׁבִים, גִּמְטְרִיָּה 'ואיי'.

ב וְכָל מַעֲשֵׂה תִקְפוֹ מֵה שְׁכֹלִים צִיִּתּוֹ לוֹ. וְגִבּוֹרָתוֹ, שֶׁהִיא גִבּוֹר בַּכַּח יוֹתֵר מֵאַחֵרִים. וּפְרָשֶׁת גְּדֻלַּת מְרַדְּכִי אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ הִלּוּא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מְדֵי וּפְרָס.

ג כִּי מְרַדְּכִי הִיְהוּדִי מְשֻׁנָּה לְמֶלֶךְ אַחְשֵׁרוּשׁ, בַּעֲנִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. וְגְדוֹל לִיְהוּדִים, חָשׁוּב בַּעֲיֵנֵיהֶם מִשׁוֹם חֲכָמָתוֹ. וְרָצוּי לְרַב אֶחָיו, בַּתּוֹרָה. דִּרְשׁ טוֹב לְעַמּוֹ, מַעֲשִׂים טוֹבִים וְגַמְלֵי חֲסָדִים שְׁעוֹשֵׂה לְעַמּוֹ. וְדַבֵּר שְׁלוֹם לְכָל זָרְעוֹ, מִטִּיב עִם הָאוֹמוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְקְמוּ בְזָרְעוֹ אַחֵר מוֹתוֹ, כְּמוֹ שְׁדַרְכָּם לְנַקּוּם בַּמִּשְׁפַּחַת הַמֶּלֶךְ אַחֵרֵי מוֹתוֹ. וְזֶהוּ 'לְכָל זָרְעוֹ', בְּשִׁבְלֵ 'כָּל זָרְעוֹ', גַּם הַנוֹלָדִים לְאַחֵר מוֹתוֹ.